

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

Dávky státní sociální podpory na Úřadu práce v České republice

State Social Support Benefits of the Labour Office of the Czech Republic

Student: Martina Cibulková

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Jana Martiníková, Ph.D.

Ostrava 2015

Zadání bakalářské práce

Student: **Martina Cibulková**
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6208R020 Ekonomika podniku
Specializace: 03 Ekonomika a právo v podnikání
Téma: **Dávky státní sociální podpory na Úřadu práce v České republice**
State Social Support Benefits of the Labour Office of the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Právní úprava státní sociální podpory
 3. Analýza dávek státní sociální podpory na kontaktním pracovišti Úřadu práce v Opavě
 4. Zhodnocení
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- BŘESKÁ, Naděžda et al. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*. 14. vyd. Olomouc: Anag, 2012. 224 s. ISBN 978-80-7263-739-3.
PŘIB, Jan et al. *Průvodce sociálními dávkami 2011*. Praha: BMSS-Start, 2011. 151 s. ISBN 978-80-86140-69-8.
TRÖSTER, Petr et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 290 s. ISBN 978-80-7400-473-5.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Jana Martiníková, Ph.D.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 07.05.2015

Ing. Josef Kašík, Ph.D.
vedoucí katedry

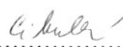

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně a veškeré zdroje, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Ostravě dne 7. 5. 2015

.....
Martina Cibulková

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat mé vedoucí bakalářské práce JUDr. Janě Martiníkové, Ph.D. za odborné rady a cenné připomínky k mé práci a za čas, který mi věnovala. Dále také Julii Heiderové za pomoc při sběru dat a pracovníkům Úřadu práce v Opavě Mgr. Pavle Petkovové a Mgr. Lucii Romfeldové za poskytnuté informace.

Obsah

1	Úvod	5
2	Právní úprava státní sociální podpory	7
2.1	System sociálního zabezpečení	7
2.2	Právní úprava státní sociální podpory	8
2.3	Vymezení základních pojmů	9
2.3.1	Životní minimum.....	9
2.3.2	Oprávněná osoba	10
2.3.3	Rodina	10
2.3.4	Rozhodný příjem pro přiznání dávky	11
2.3.5	Výdělečná činnost	11
2.3.6	Nezaopatřené dítě	12
2.3.6.1	Soustavná příprava na budoucí povolání	12
2.4	Dávky státní sociální podpory	13
2.4.1	Dávky závislé na výši příjmu	14
2.4.1.1	Přídavek na dítě	14
2.4.1.2	Příspěvek na bydlení.....	15
2.4.1.3	Porodné	17
2.4.2	Dávky nezávislé na výši příjmu	18
2.4.2.1	Rodičovský příspěvek.....	18
2.4.2.2	Pohřebné	19
2.5	Nárok na dávky.....	19
2.6	Výplata dávek	20
2.7	Povinnosti a odpovědnost oprávněné osoby	21
3	Analýza dávek státní sociální podpory na kontaktním pracovišti Úřadu práce v Opavě.....	23
3.1	Základní informace o Opavě	23
3.1.1	Obyvatelstvo.....	24
3.1.2	Nezaměstnanost.....	26
3.2	System vyplácení dávek v Opavě	27
3.2.1	Výdaje na dávky SSP 2014	27
3.2.2	Výdaje na dávky SSP 2015	30
3.2.2.1	Srovnání leden 2014 – leden 2015	32
3.2.2.2	Srovnání únor 2014 – únor 2015	34

3.3	Metoda sběru dat	36
3.4	Předvýzkum	36
3.5	Realizace výzkumu	36
3.5.1	Zpracování dat	37
3.5.2	Výsledky výzkumu	37
3.5.2.1	Základní údaje	37
3.5.2.2	Dávky SSP	38
3.5.2.3	Spokojenost	39
3.5.2.4	Příjmy	41
3.5.2.5	Rodičovský příspěvek	42
4	Zhodnocení	44
5	Závěr	48
	Seznam použité literatury	50
	Seznam zkratk	54
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
	Seznam příloh	
	Přílohy	

1 ÚVOD

Státní sociální podpora je v České republice (ČR) začleněna do systému sociálního zabezpečení. Hlavním důvodem zavedení systému sociálního zabezpečení (SocZ) v ČR, ale i v mnoha dalších státech je potřeba pomoci chudým, nezaopatřeným, starým, lidem s postižením či sirotkům, kteří si nedokážou pomoci vlastním přičiněním a zajistit jim tak přiměřené podmínky na spořádaný život.

Jak vyplývá z Listiny základních práv a svobod ČR, má každý člověk právo pracovat, aby získal prostředky pro své životní potřeby. Komu není umožněno pracovat nebo bez svého zavinění nemůže, toho v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje stát. Stát tak zabezpečuje sociální ochranu svým občanům a umožňuje předejít či zmírnit sociální rizika.

Základní myšlenka pomoci lidem v existenčních nesnázích, ve stáří a nemoci, či péče o sirotky, invalidy a raněné vyvstala již v Antice. V obdobích raného křesťanství, renesance a humanismu, průmyslové revoluce a zejména po druhé světové válce se tato idea dále vyvíjela až do téměř dnešní podoby.

Výchozím prvkem státní sociální podpory (SSP) jsou rodiny s nezaopatřenými dětmi nebo tyto děti samotné. Výkonným orgánem státní správy v oblasti sociální podpory je stát, který má zájem tyto rodiny, případně jednotlivce chránit, stimulovat a podporovat. Své pravomoci uplatňuje za pomoci Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV), které je od 1. 1. 2012 též odvolacím orgánem. Jeho podřízeným orgánem je Úřad práce České republiky, který rozhoduje o dávkách prostřednictvím krajských úřadů práce.

S vývojem systému SocZ se měnily i dávky státní sociální podpory. Během let byly některé dávky zrušeny a jiné zavedeny. Zrušen byl například příspěvek na dopravu nebo sociální příplatek. Od roku 2013 došlo k přesunu dávek pěstounské péče ze zákona o SSP do zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku sociální podpory, protože je toto téma v dnešní době velmi aktuální. Neustále se zvyšuje průměrný věk obyvatel, tedy i průměrný věk matek, snižuje se porodnost a nezaměstnanost je stále na vysoké úrovni. Také dochází k neustálým změnám a aktualizacím v zákoně o SSP.

Cílem práce je analyzovat jednotlivé dávky státní sociální podpory v konkrétních podmínkách města Opavy, zjistit, zda jsou lidé spokojeni výší pobíraných dávek a navrhnout případné změny.

Práce je systematicky uspořádána do dvou hlavních částí, a to teoretické a praktické. V teoretické části se pojednává především o umístění SSP do systému sociálního zabezpečení.

Dále jsou zde vymezeny hlavní pojmy jako rozhodný příjem, životní minimum, rodina, nezaopatřené dítě apod. Významnou podkapitolou je pak definování jednotlivých dávek především dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Praktická část bakalářské práce zahrnuje analýzu a aplikaci jednotlivých dávek do konkrétních podmínek, tedy do systému státní sociální podpory na Úřadu práce ČR, krajské pobočce v Ostravě, kontaktním pracovišti Opava. V této části práce je provedena analýza dávek SSP v jednotlivých měsících 2014, v lednu a únoru 2015 a následuje srovnání těchto dávek. Data použitá v analýze jsou zjištěna z oficiálních stránek Českého statistického úřadu, Ministerstva práce a sociálních věcí, statutárního města Opavy a také z informací poskytnutých Úřadem práce České republiky.

Dále je provedeno výzkumné šetření pomocí metody přímého dotazování zaměřené na spokojenost a příjmovou situaci rodin. Ke sběru dat je zvolen nestandardizovaný dotazník čítající 14 základních položek a 3 položky doplňující. Dotazník je uzpůsoben tak, aby byl krátký a přehledný. Je tvořen uzavřenými a polouzavřenými otázkami. Veškerá data z dotazníku jsou vyhodnocena pomocí programu MS Excel. Dotazování jsou pouze lidé, kteří pobírají dávky státní sociální podpory a mají hlášen trvalý pobyt ve statutárním městě Opava.

V bakalářské práci je pojednáváno pouze o současné úpravě SSP platné k 1. 1. 2015.

2 PRÁVNÍ ÚPRAVA STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY

2.1 Systém sociálního zabezpečení

SocZ lze v širším slova smyslu chápat jako podporu státu svým občanům při tzv. sociálních událostech, které je obtížné překonat, či vyrovnat se s nimi bez „cizí“ pomoci. Sociální událostí se rozumí nepříznivá životní situace, kterou člověk nedokáže sám zvládat. Míní se tím například špatný zdravotní stav (nemoc, úrazy), ztráta živitele, ztráta partnera, nezaměstnanost, nedostatečný příjem, těhotenství a mateřství, nezaopatřenost dítěte, stáří či chudoba. SocZ lze také charakterizovat jako soubor institucí a opatření umožňující předcházet, zmírňovat a odstraňovat následky spojené se sociálními událostmi (Krebs et al., 2010).

Právo SocZ představuje soubor právních předpisů upravujících hmotné zabezpečení a služby, které stát zabezpečuje, reguluje nebo poskytuje oprávněným občanům. Tito občané nejsou výdělečně činní v důsledku dané sociální události a jejich sociální práva daná ústavou jsou ohrožena sociálním vyloučením (Tröster et al., 2013).

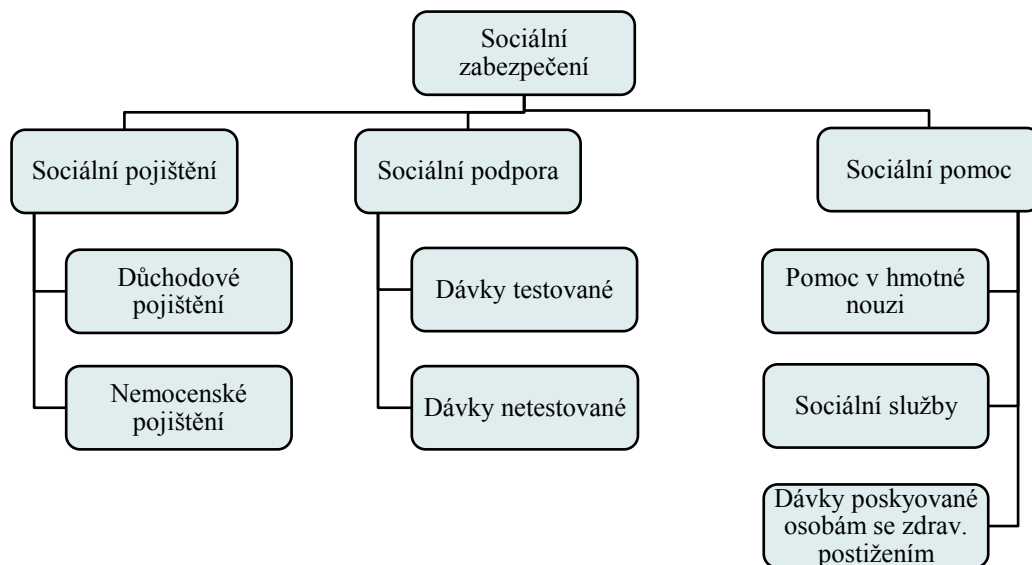
Sociální zabezpečení může mít podobu peněžitě dávky (např. přídavek na dítě, důchody, porodné), věcné dávky (poskytování stravy, ošacení), služby (např. pečovatelská služba) a azylu (poskytování ubytování – ústavy sociální péče a azylové domy).

Cílem SocZ je regulace odpovědnosti občanů za svou budoucnost (ta má podobu povinných pojistných systémů) a stanovení míry povinné solidarity mezi občany (jedná se o povinné transfery především daňového charakteru, sociálního pojištění nebo sponzorování). Tyto cíle jsou zabudovány do demokratického uspořádání společnosti a zaručují tak podmínky (práva) na důstojnou lidskou existenci. (Tröster et al., 2013).

Základní práva dle Všeobecné deklarace lidských práv, Paktu OSN, Evropské sociální charty a klíčových úmluv Mezinárodní organizace práce lze rozdělit na:

- právo na práci,
- právo na uspokojivé pracovní podmínky,
- právo na důstojné životní minimum,
- právo na zdraví,
- právo na rodinu,
- právo na sociální zabezpečení,
- právo na svobodu sdružování,
- právo na vzdělání (Petrášek, 2014).

Tři pilíře sociálního zabezpečení tvoří sociální pojištění, sociální pomoc a státní sociální podpora. Pro názornost jsou uvedeny na následujícím obrázku 2.1.

Obr. 2.1: Pilíře sociálního zabezpečení (TRÖSTER et al., 2013)

Před rokem 1995 byly jednotlivé dávky státní sociální podpory začleněny v různých systémech sociálního zabezpečení, což mělo za následek nepřehlednost těchto dávek. Vznikem zákona č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře s účinností od 1. října 1995 byly tyto dávky vyčleněny a byla tak zajištěna jejich dostatečná právní úprava.

2.2 Právní úprava státní sociální podpory

Pojmem „státní sociální podpora“ lze označit státem organizovanou lidskou solidaritu. Jde o vytváření rovnosti v důstojnosti, svobodě a právech mezi rodinami s dětmi a rodinami bezdětnými, mezi rodinami s vyššími a nižšími příjmy (Příb et al., 2011).

Při stanovení koncepce státní sociální podpory je nutné vycházet z předpokladu, že životní úroveň občanů a rodin je dána převážně příjmy z pracovní činnosti. Sociální dávky nejsou náhradou rodinných příjmů, ale pomáhají řešit státem uznané sociální situace. Poskytování dávek nesmí demotivovat k práci. Měla by se snižovat závislost rodin na dávkách a zároveň by se mělo dbát na hospodárnost vynakládaných prostředků a adresnost dávek.

Výše uvedené lze shrnout do základních znaků SSP, kterými jsou:

- povinnost z hlediska zákonem upraveného redistribučního systému,
- zákonem stanovený okruh povinně zaopatřených osob,
- zákonem stanovené podmínky pro vznik a trvání nároků a jejich výše,

- osoba způsobilá k užívání dávek finančně nepřispívá do systému SSP,
- systém je financován ze státního rozpočtu (Tröster et al., 2013).

Systém SSP je zakotven v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Zákon upravuje nejen věcnou stránku jednotlivých dávek, ale také jejich organizaci a řízení.

Pomocí SSP se stát podílí na krytí nákladů na výživu a na ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin, případně i dalších sociálních situací, je-li to ze sociálního a ekonomického hlediska odůvodnitelné.

V některých situacích se SSP poskytuje podle výše příjmu. Veškeré náklady na SSP hradí stát. Jedná se o veškeré náklady vznikající v souvislosti s vyplácením dávek, tedy i náklady na řízení (Břeská et al., 2012).

2.3 Vymezení základních pojmů

2.3.1 Životní minimum

Důležitým pojmem užívaným v souvislosti se systémem SSP je životní minimum upravené v zákoně č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Využívá se pro určení hranice příjmu rodiny pro vznik nároku na dávky testované a tvoří základ pro výpočet těchto dávek.

Životní minimum je minimální hranice peněžních příjmů fyzické osoby k zajištění výživy a ostatních potřeb na úrovni společensky uznané důstojné hodnoty. Nezahrnuje však nezbytné náklady na bydlení (Petrášek, 2014). Závisí-li stanovení nároku na dávku SSP nebo její výše na počtu osob, berou se v úvahu osoba oprávněná a osoby společně s ní posuzované. Částka životního minima pak závisí i na pořadí posuzovaných osob. První v pořadí jsou posuzovány osoby, které nejsou nezaopatřenými dětmi, dalšími v pořadí jsou nezaopatřené děti.

Pro jednotlivce je částka životního minima dle zákona o životním a existenčním minimu 3 140 Kč měsíčně (osoba v prvním pořadí). Pro další v pořadí je to 2 830 Kč měsíčně (u osoby od 15 let věku, která není nezaopatřeným dítětem). Měsíční částky se pak snižují u každé další společně posuzované osoby. Jde o částky:

- 2 450 Kč od 15 do 26 let věku nezaopatřeného dítěte,
- 2 140 Kč od 6 do 15 let věku nezaopatřeného dítěte,
- 1 740 Kč do 6 let věku nezaopatřeného dítěte.

Životní minimum rodiny je dáno součtem stanovených částek pro jednotlivé osoby.

2.3.2 Oprávněná osoba

Oprávněnou osobou se podle zákona o státní sociální podpoře rozumí výhradně fyzická osoba, jestliže tato osoba a osoby společně s ní posuzované mají na území ČR hlášen trvalý pobyt dle zákona o evidenci obyvatel¹. Jde-li o cizince, pak je trvalý pobyt posuzován podle zákona o azylu² nebo zákona o pobytu cizinců na území ČR. Cizinec musí mít na území ČR bydliště. Bydliště má osoba na území ČR, dle zákona o pomoci v hmotné nouzi³, pokud se zde dlouhodobě zdržuje, vykonává výdělečnou činnost, žije s rodinou, plní zde povinnou školní docházku, popřípadě existují jiné významné důvody, které ho pojí s ČR.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře dále stanovuje případy, kdy osobě a osobám společně s ní posuzovaným náleží dávky SSP, aniž má na území ČR trvalý pobyt. Tuto podmínku splňují například:

- nezletilí cizinci, kteří byli svěřeni do péče nahrazující péči rodičů nebo do ústavní péče,
- cizinci, kterým byla udělena doplňková ochrana dle zákona o azylu,
- cizinci narození na území ČR a hlášení k pobytu na území ČR,
- cizinci a rodinní příslušníci cizinců, kterým bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu na území ČR,
- a další.

V opodstatněných případech může MPSV prominout podmínku trvalého pobytu. Orgány SSP sami posoudí a rozhodnou, který případ je opodstatněný.

2.3.3 Rodina

Dávky SSP jsou určeny především pro rodiny, a proto je nutné vymezit si pojem rodina. Za rodinu se považuje pro potřeby SSP oprávněná osoba a osoby společně s ní posuzované. Pokud takové osoby nejsou, je rodinou sama oprávněná osoba nebo nezaopatřené dítě, je-li v přímém zaopatření ústavu (zařízení) pro péči o děti a mládež.

Společně posuzovanými osobami mohou být nezaopatřené děti a jejich rodiče, manželé, partneři nebo druh s družkou (nejsou-li posuzováni jako rodiče), za podmínky, že spolu s oprávněnou osobou trvale žijí a hradí náklady na své potřeby (Veselý et al., 2013).

¹ Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel a o změně některých zákonů

² Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, v aktuálním znění

³ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v aktuálním znění

2.3.4 Rozhodný příjem pro přiznání dávky

Pro přiznání nároku na dávky se rozhodný příjem stanoví jako průměr měsíčních příjmů rodiny za rozhodné období. Rozhodné období se různí podle druhu poskytovaných dávek a bude upřesněno v následujícím textu.

Měsíční průměr příjmů rodiny se vypočítá jako součet jednotlivých příjmů osob, pro které se rozhodný příjem zjišťuje.

Rozhodným příjmem se rozumí příjem ze závislé činnosti, ze samostatně výdělečné činnosti, z nájmu a ostatní příjmy podle zákona o dani z příjmu⁴. Ostatní příjmy zahrnují například příjmy z příležitostných činností nebo příležitostného nájmu, příjmy z převodu nemovitých věcí, podíly a jiné. Jako rozhodný příjem nejsou dle zákona o státní sociální podpoře posuzovány například výhry v loteriích, sázkách a jiných podobných hrách a reklamních soutěžích a slosování.

Do rozhodného příjmu se započítávají pouze „čisté“ příjmy, tzn. po odpočtu výdajů vynaložených na jejich dosažení, zajištění a udržení a dále po odpočtu daně z příjmu, pojistného na důchodové spoření, pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění (Břeská et al., 2012).

Za rozhodný lze považovat dle zákona o SSP také příjem z dávek nemocenského a důchodového pojištění, podpora v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci. Příjmem je také rodičovský příspěvek pro nárok na přídavek na dítě a příspěvek na bydlení. Pro nárok na příspěvek na bydlení je nutno započítat do příjmu i přídavek na dítě.

2.3.5 Výdělečná činnost

Výdělečná činnost má pro účely zákona o SSP význam především v posouzení nezaopatřenosti dítěte a zkoumá se pouze v určitých případech.

Výdělečnou činností je činnost konána v ČR, pokud zakládá účast na nemocenském pojištění. Je definována v zákoně o nemocenském pojištění⁵ jako činnost zaměstnanců v pracovním poměru, zaměstnanců pracujících na základě dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce, soudců, členů zastupitelstev územních samosprávních celků, prokurátorů apod.

Dále jde o činnost vykonávanou členy družstva (jestliže vykonávají pro družstvo práci mimo pracovněprávní vztah), příslušníky Policie ČR a Hasičského záchranného sboru ČR,

⁴ Zákon č. 586/1992 Sb., České národní rady o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

⁵ Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Celní správy ČR, Vězeňské služby a dalšími osobami uvedenými v § 5 zákona o nemocenském pojištění. Další podmínkou pro splnění účasti je rozhodný příjem alespoň 2 500 Kč za kalendářní měsíc.

Z uvedeného vyplývá, že za výdělečnou činnost nelze považovat činnost vykonávanou nahodile, příležitostně, jednorázově nebo na základě dohody o provedení práce, nebyl-li zúčtován příjem vyšší než 10 000 Kč za měsíc.

Výdělečnou činností se rozumí také činnost OSVČ vykonávaná v jakémkoli rozsahu a jakákoli činnost vykonávaná v zahraničí za účelem dosažení příjmu. V případě činnosti vykonávané v zahraničí není rozhodující, jaká je výše dosahovaných příjmů, ani na základě jakého právního vztahu je činnost konána (Břeská et al., 2012).

2.3.6 Nezaopatřené dítě

Za nezaopatřené dítě se považuje dítě do skončení povinné školní docházky (cca do 15 let) a poté do dosažení 26 let, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání nebo se nemůže soustavně připravovat z důvodu nemoci, úrazu či dlouhodobě nepříznivého stavu a není tak schopno vykonávat ani výdělečnou činnost.

Za nezaopatřené dítě se dle zákona o SSP posuzuje i dítě do 18 let věku, je-li vedeno jako uchazeč o zaměstnání na úřadu práce a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci (Veselý et al., 2013). Z okruhu nezaopatřených dětí se vylučuje poživatel invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně.

2.3.6.1 Soustavná příprava na budoucí povolání

Dítě se soustavně připravuje na budoucí povolání, pokud studuje na střední nebo vysoké škole v České republice anebo v cizině. Studium v cizině musí být adekvátní studiu v ČR (rozhoduje o tom MPSV). Výjimku tvoří dálkové studium, distanční nebo kombinované studium, dále studium za trvání služebního poměru a večerní studium, pokud je dítě v době tohoto studia výdělečně činné nebo má nárok na podporu v nezaměstnanosti.

Středními školami se dle zákona o SSP rozumí střední odborné školy, gymnázia, konzervatoře, střední odborná učiliště a vyšší odborné školy. Za vysokoškolské studium je považováno studium bakalářského, magisterského a doktorského studijního programu.

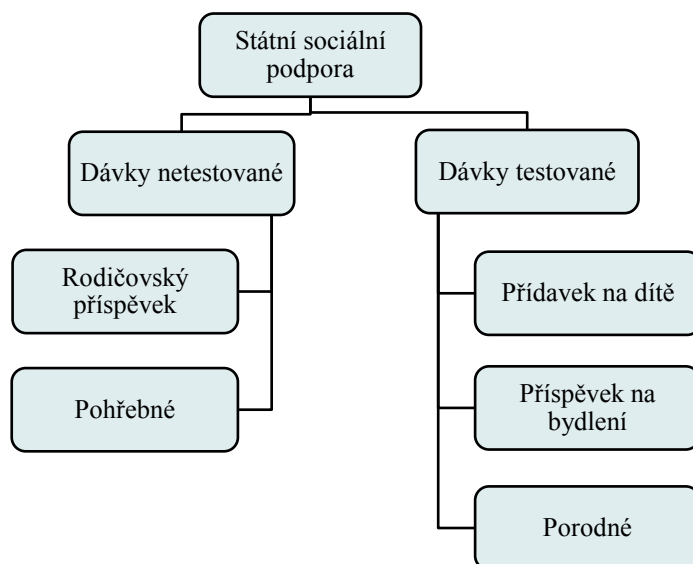
Za soustavnou přípravu na budoucí povolání se bere v úvahu i teoretická a praktická příprava pro zaměstnání či výdělečnou činnost pro osoby se zdravotním postižením. Zákon

o SSP v § 13 a § 14 detailně stanovuje podmínky přípravy na budoucí povolání na střední a vysoké škole.

2.4 Dávky státní sociální podpory

Dávky SSP slouží převážně ke krytí zvýšených nákladů v rodině, které jsou vyvolány přítomností osob, jež nejsou výdělečně činné (jedná se zejména o nezaopatřené děti).

Jednotlivé dávky lze rozdělit na testované a netestované. Testovanými dávkami jsou dávky závislé na výši příjmu v rodině. V současné době je tvoří přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. Naopak netestované dávky se poskytují nezávisle na výši příjmu a zařazujeme zde rodičovský příspěvek a pohřebné. Schéma SSP je znázorněno na obrázku 2.2.

Obr. 2.2: Jednotlivé dávky státní sociální podpory (BŘESKÁ et al., 2012)

Z věcného pohledu mají dávky SSP charakter nepojistných dávek (nárok na dávku může vzniknout i nepojištěné osobě) a dávek obligatorních (pokud žadatel splní podmínky stanovené zákonem, musí mu být dávka přiznána a vyplacena) (Krebs et al., 2010).

Dávky, jež jsou vázány prostřednictvím koeficientu na výši životního minima, se při valorizaci životního minima rovněž zvyšují. Ke zvýšení dávek tak dojde, aniž se musí upravovat zákon a poživatelé dávek nemusí o tuto změnu žádat (Příb et al., 2011). K valorizaci je zmocněna vláda, vždy od 1. ledna podle skutečného vývoje spotřebitelských cen, v případě nárůstu nákladů na výživu a ostatních základních potřeb o více než 5 % v rozhodném období (Petrášek, 2014).

2.4.1 Dávky závislé na výši příjmu

Výhodou těchto dávek je fakt, že jsou poskytovány osobám, jež je vzhledem ke své sociální a ekonomické situaci opravdu potřebují. Nevýhodou je přílišná administrativní a finanční náročnost spojená s dokazováním rozhodných skutečností při nároku na dávku (např. skutečný příjem žadatele) (Tröster et al., 2013).

2.4.1.1 Přídavek na dítě

Přídavek na dítě má charakter obligatorní peněžité dávky. Jde o základní dávku opakovaně vyplácenou rodinám s dětmi. Poskytuje se v závislosti na výši příjmu v rodině a nárok na ni má pouze nezaopatřené dítě.

Přídavek je možné získat pouze tehdy, pokud rozhodný příjem v rodině není vyšší než 2,4 násobek životního minima rodiny. Pro názornost lze uvést výši příjmu, kterou nesmí rodina překročit, aby měla nárok na přídavek na dítě. Pokud jsou v rodině dva dospělí a jedno dítě do 6 let, je výše příjmu stanovena na 18 504 Kč. Příjem dvou dospělých a jedno dítě ve věku od 6 do 15 let nesmí překročit částku 19 464 Kč a příjem dvou dospělých a jednoho dítěte ve věku od 15 do 26 let částku 20 208 Kč.

Výše dávky je stanovena pevnou částkou a činí za kalendářní měsíc:

- 500 Kč pro nezaopatřené dítě do 6 let,
- 610 Kč pro nezaopatřené dítě od 6 do 15 let,
- 700 Kč pro nezaopatřené dítě od 15 do 26 let věku.

Před dosažením zletilosti nezaopatřeného dítěte žádá o dávku zákonný zástupce a vyplácí se tomu, kdo o dítě osobně pečuje. Jestliže o dítě pečuje více osob, přídavek je vyplácen pouze jedné z nich a to na základě vzájemné dohody. Nedohodnou-li se, určí příjemce dávky krajská pobočka ÚP, která o přídavku na dítě rozhoduje. Je-li nezletilé nezaopatřené dítě zaopatřováno ústavem (zařízením) pro péči o děti nebo mládež, vyplácí se přídavek na dítě danému ústavu (zařízení). Po dosažení zletilosti nezaopatřeného dítěte si toto dítě zažádá o dávku samo a je vyplácena přímo jemu (Tröster et al., 2013).

Rozhodným obdobím pro přiznání nároku na přídavek je kalendářní rok, který předchází kalendářnímu roku, do něhož spadá počátek období, kdy je třeba prokazovat rozhodný příjem. Toto období je vždy od 1. října do 30. září.

2.4.1.2 Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení je opakující se obligatorní dávka závislá na výši příjmu rodiny. Jejím účelem je přispět rodinám či jednotlivcům na náklady spojené s bydlením. Dle zákona o státní sociální podpoře má nárok na dávku vlastník nebo nájemce bytu, jestliže je v bytě hlášen k trvalému pobytu.

U příspěvku na bydlení se vychází z předpokladu, že každá osoba nebo rodina může vynaložit na bydlení jen část svých příjmů. Za sociálně únosné náklady vynaložené na bydlení se považuje 30 % rozhodného příjmu rodiny (v Praze 35 %). Nárok na příspěvek má nájemce bytu, vlastník bytu nebo uživatel družstevního bytu, pokud jeho skutečně vynaložené náklady na bydlení přesahují částku stanovenou jako součin rozhodného příjmu posuzovaných osob a koeficientu 0,30 (v Praze 0,35). Zároveň tento součin nesmí být vyšší než je zákonem stanovená hranice, tzv. normativní náklady na bydlení.

Rozhodným obdobím, pro které se zjišťuje rozhodný příjem je kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu čtvrtletí, na které se nárok na dávky uplatňuje. Za rozhodný příjem jsou považovány i peněžní prostředky získané z přídatku na dítě a rodičovského příspěvku.

Rodinou se pro účely příspěvku na bydlení rozumí všechny osoby, které jsou v bytě hlášeny k trvalému pobytu, přičemž orgán rozhodující o dávce může ve stanovených případech rozhodnout, kdy se pro nárok na dávku k osobě nebude přihlížet. K žádosti o dávku je nutné předložit doklad, na základě kterého je možné ověřit vztah k bytu (nájemní smlouvou nebo listem vlastníka) (Břeská et al., 2012).

Náklady na bydlení tvoří, v případě bytů užívaných na základě nájemní smlouvy, skutečné náklady společně posuzovaných osob na nájemné a na náklady spojené s užíváním bytu. Výše nákladů se prokazuje nájemní smlouvou.

U družstevních bytů a bytů vlastníků se vychází ze srovnatelných nákladů. Jsou to fiktivní náklady předem stanovené podle počtu osob v zákoně o SSP. Tyto náklady se neprokazují. Pro rok 2015 činí srovnatelné náklady za kalendářní měsíc 1 906 Kč pro jednu osobu, 2 608 Kč pro dvě společně posuzované osoby, 3 411 Kč pro tři osoby a 4 113 Kč pro čtyři a více osob.

Jak ke skutečným nákladům, tak k nákladům srovnatelným se přičítají náklady na plyn, elektřinu, vodné, stočné, odvod odpadu a centrální vytápění a pevná paliva. Náklady na pevná paliva jsou rovněž zakotveny v zákoně o SSP a odstupňovány podle počtu osob.

Normativní náklady zahrnují náklady na nájemné nebo obdobné náklady, dále ceny služeb a energií. Normativní náklady jsou propočteny a stanoveny na přiměřené velikosti bytů s ohledem na počet osob, které v těchto bytech žijí.

Aktuální normativní náklady na bydlení zveřejňuje MPSV na svých internetových stránkách. Výše nákladů za rok 2015 znázorňuje tabulka 2.1 a tabulka 2.2.

Tab. 2.1: Bydlení v bytech užívaných na základě nájemní smlouvy. In: *Integrovaný portál MPSV* [online]. [2015-02-14]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni

Počet osob v rodině	Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty v Kč/měsíc podle počtu obyvatel v obci				
	Praha	více než 100 000	50 000 - 99 999	10 000 - 49 999	do 9 999
Jedna	7 623	6 052	5 767	4 913	4 730
Dvě	10 957	8 807	8 417	7 249	6 998
Tři	14 903	12 092	11 581	10 053	9 726
Čtyři a více	18 674	15 283	14 668	12 825	12 430

Normativní náklady u pronajatých bytů jsou odstupňovány podle počtu osob v rodině zvlášť pro město Prahu a zvlášť pro ostatní obce. Čím větší počet obyvatel má obec, ve které má oprávněná osoba trvalé bydliště, tím výše jsou stanoveny náklady na bydlení. Nejvyšší jsou normativní náklady samozřejmě v Praze.

Tab. 2.2: Bydlení v družstevních bytech a bytech vlastníků. In: *Integrovaný portál MPSV* [online]. [2015-02-14]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni

Počet osob v rodině	Normativní náklady na bydlení pro družstevní byty a byty vlastníků v Kč/měsíc podle počtu obyvatel v obci				
	Praha	více než 100 000	50 000 - 99 999	10 000 - 49 999	do 9 999
Jedna	4 409	4 409	4 409	4 409	4 409
Dvě	6 588	6 588	6 588	6 588	6 588
Tři	9 159	9 159	9 159	9 159	9 159
Čtyři a více	11 676	11 676	11 676	11 676	11 676

U bytů družstevních či bytů vlastníků jsou náklady opět odstupňovány podle počtu osob žijících ve společné domácnosti. Ve všech obcích a v Praze jsou stejné.

Výše příspěvku na bydlení se určuje jako rozdíl mezi normativními náklady a rozhodným příjmem vynásobeným koeficientem 0,30 (pro Prahu 0,35). Pokud je rozhodný příjem rodiny

nižší než částka životního minima, bere se v úvahu životní minimum jako rozhodný příjem pro určení výše příspěvku na bydlení.

Splňuje-li podmínky nároku na dávku více osob, náleží dávka jen jedné z nich. Komu bude dávka vyplacena, si určí osoby vzájemnou dohodou. Pokud tak neučiní, stanoví příjemce dávky příslušná krajská pobočka Úřadu práce.

2.4.1.3 Porodné

Porodné je peněžní dávkou obligatorní, vyplácenou jednorázově. Touto dávkou se přispívá rodinám s nízkými příjmy v souvislosti s narozením dítěte. Porodné je vypláceno v závislosti na výši příjmu v rodině a stanoví se jako součin částky životního minima a koeficientu 2,70. Příjem rodiny, čítající dva dospělé a jedno narozené dítě nesmí být vyšší než částka 20 817 Kč. Příjem rodiny o dvou dospělých, kterým se narodila dvojčata, nesmí přesáhnout částku 25 515 Kč.

Zákon o SSP upravuje osoby, které mají nárok na dávku. Jsou jimi:

- žena, která porodila své první nebo druhé živé dítě,
- otec prvního nebo druhého živě narozeného dítěte v případě, že matka zemřela a nebyla jí nebo jiné osobě dávka vyplacena,
- osoba, která převzala dítě do jednoho roku věku do trvalé péče nahrazující péči rodičů a dítě bylo prvním nebo druhým dítětem této osoby.

Rozhodným obdobím, za které se určuje rozhodný příjem rodiny je kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu čtvrtletí, ve kterém se dítě narodilo. Jestliže se tedy dítě narodí například v květnu, rozhodný příjem se určuje v měsících lednu, únoru a březnu. Do rozhodného příjmu se nezapočítává přídavek na dítě a rodičovský příspěvek.

Nárok na porodné vzniká dnem porodu nebo dnem převzetí dítěte do péče nahrazující péči rodičů. V případě svěření dítěte do péče manželům se porodné vyplatí pouze jednomu z manželů na základě jejich vzájemné dohody. Výše porodného činí 13 000 Kč na první dítě a 10 000 Kč na druhé dítě. V případě, že se narodí dvojčata (jako první a druhé živě narozené dítě), má rodina nárok na porodné v celkové výši 23 000 Kč. Narodí-li se dvojčata jako druhé a třetí dítě v rodině, náleží rodině pouze částka 10 000 Kč za jedno z dvojčat.

2.4.2 Dávky nezávislé na výši příjmu

Výhodou dávek poskytovaných nezávisle na výši příjmu je především nižší administrativní náročnost při určování nároku na dávku (není nutné dokazovat výši příjmu).

2.4.2.1 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek patří mezi dávky poskytované nezávisle na výši příjmu, tedy mezi dávky netestované. Jde o dávku obligatorní a opakovanou. Nárok na dávku má rodič, který celodenně osobně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině. Příspěvek se poskytuje maximálně do 4 let věku dítěte a jeho celková částka je 220 000 Kč.

Rodičovský příspěvek bezprostředně navazuje na peněžitou pomoc v mateřství, která trvá 28 týdnů (resp. 37 týdnů při narození dvojčat nebo víceročet). Pokud nemá rodič nárok na peněžitou pomoc v mateřství, začíná pobírat rodičovský příspěvek ihned po narození dítěte.

Příspěvek je možné si stanovit ve třech formách podle délky pobírání a to zrychleně (2 roky), v základní výši (3 roky) a zpomaleně (4 roky). Pokud alespoň jednomu z rodičů lze stanovit ke dni narození dítěte 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu, může si rodič určit výši a tím i délku pobírání dávky (pokud lze oběma rodičům, bere se v úvahu vždy ten vyšší). Jestliže rodič neměl nárok na peněžitou pomoc v mateřství (nebyl dostatečně dlouho plátcem nemocenského pojištění), automaticky spadá do skupiny nejpomalejší kategorie čerpání tj. 4 roky. Volit výši rodičovského příspěvku je oprávněn pouze rodič, který uplatnil nárok na rodičovský příspěvek, měnit tuto volbu může jedenkrát za tři měsíce (např. změni-li se jeho vyměřovací základ).

Denní vyměřovací základ se stanoví dle zákona o nemocenském pojištění tak, že se vyměřovací základ zjištěný z rozhodného období vydělí počtem kalendářních dnů připadajících na rozhodné období.

Horní hranice pro vyplacení dávek je stanovena na 11 500 Kč měsíčně. Této částky může dosáhnout rodič, pokud je 70 % 30násobku jeho denního vyměřovacího základu vyšší než 7 600 Kč. V případě, že je 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu nižší nebo rovno částce 7 600 Kč, může činit příspěvek nejvýše 7 600 Kč. Výše dávky však nesmí být vyšší, než 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu rodiče. Jestliže ani jednomu z rodičů nelze stanovit vyměřovací základ, je rodičovský příspěvek vyplácen v pevných měsíčních částkách. Do konce devátého měsíce věku dítěte jde o částku 7 600 Kč a poté 3 800 Kč měsíčně do 4 let věku dítěte (Integrovaný portál MPSV, 2015).

V případě, že se narodí více dětí, náleží rodičovský příspěvek jen za jednoho z nich. Narodí-li se v rodině další dítě, nárok na příspěvek na starší dítě zaniká. Tato skutečnost se musí nahlásit na příslušnou pobočku ÚP, aby nevznikl přeplatek na dávce.

Rodičovský příspěvek nevylučuje možnost přivýdělku, ovšem musí být splněna podmínka osobní celodenní a řádné péče o dítě. Tato podmínka je přesně stanovena v § 30b a § 31 zákona o SSP v aktuálním znění.

2.4.2.2 Pohřebné

Pohřebné je peněžní jednorázovou obligatorní dávkou. Nárok na pohřebné mají podle zákona o SSP osoby, které vypraví pohřeb nezaopatřenému dítěti nebo rodiči nezaopatřeného dítěte. Oprávněnou osobou je fyzická osoba s trvalým pobytem na území ČR. Podmínku trvalého pobytu musí ke dni úmrtí splňovat i zemřelý, lze ji však porušit v případě dítěte, které se již mrtvé narodilo.

Jestliže splňuje podmínky pro nárok na dávku více osob, je vyplacena pouze jednou a to osobě, která uplatní nárok jako první. Na nárok na dávku nemá vliv příbuzenský či jiný vztah k zemřelému. Nárok na pohřebné vzniká dnem pohřbení, výše dávky je stanovena pevnou částkou 5 000 Kč.

2.5 Nárok na dávky

Zákon o SSP stanovuje případy, ve kterých má oprávněná osoba nárok na dávku. Je to splnění všech podmínek pro nárok a podání žádosti na úřadu práce. Dále písemný souhlas oprávněných osob s poskytnutím svých údajů o příjmu, o nezaopatřenosti dítěte, zdravotním stavu, údaje o přihlášení k trvalému pobytu a další náležitosti uvedené v žádosti. Údaje jsou poskytnuty jen těm orgánům státní sociální podpory, které jsou místně příslušné a rozhodují o konkrétní dávce.

Podmínka nároku na přídavek na dítě je splněna tehdy, prokáže-li oprávněná osoba do konce měsíce září výši svého příjmu za předcházející kalendářní rok. Tato lhůta byla zvolena proto, že nezaopatřenost dítěte se prokazuje především potvrzením o studiu a to lze získat nejdříve v září. V případě, že oprávněná osoba nedoloží do 30. září doklad o výši příjmu, přestávají se dávky od tohoto data vyplácet. Nedoloží-li doklad ani do konce října, nárok na přídavek na dítě zaniká. Nárok na dávku lze znovu obnovit a dávku lze doplatit

v případě, že osoba své příjmy doloží i po promlčení době (nejdéle však do tří měsíců – prekluzivní lhůta).

Nárok na příspěvek na bydlení se prokazuje pro období od 1. července do 30. září. Rozhodný příjem oprávněné osoby a náklady na bydlení je nutno dokládat vždy za kalendářní čtvrtletí, konkrétně v měsících říjnu, lednu a dubnu. Pokud tomu tak není, výplata dávky je pozastavena. Pokud osoba neprokáže své příjmy či náklady na bydlení ani do konce druhého měsíce následujícího po měsíci, ve kterém měla příjem doložit, nárok na příspěvek na bydlení zaniká. Stejně jako u přídatku na dítě a rodičovského příspěvku je zde obecná prekluzivní lhůta stanovena podle zákona o SSP na tři měsíce.

Minimální hranice pro výplatu dávek činí 50 Kč a to i v případě, že je přiznána částka nižší. Nárok na dávku se posuzuje znovu pokaždé, dojde-li ke změně některé z rozhodných skutečností (např. změna oprávněné osoby či příjmu).

Nárok na porodné lze uplatnit do jednoho roku od narození dítěte případně do jednoho roku od okamžiku převzetí dítěte do trvalé péče nahrazující péči rodičů, jinak nárok zaniká. Nárok na pohřebné lze uplatnit do jednoho roku ode dne pohřbení.

Neplní-li starší dítě v rodině povinnou školní docházku, nárok na rodičovský příspěvek nezaniká, avšak od celkové částky 220 000 Kč je odečteno 22 800 Kč. Tato částka slouží jako sankce za nedodržení povinnosti. Je-li rozdíl mezi částkou 220 000 Kč a součtem již vyplacených dávek nižší než určená částka 22 800 Kč, je rodič povinen do této částky příspěvek vrátit.

Delší lhůty pro přiznání nároku na dávku jsou stanoveny pouze v situacích, kdy byla dávka přiznána v nesprávné výši. Nárok na dávky nelze postoupit, zdědit ani dát do zástavy. (Břeská et al., 2012).

2.6 Výplata dávek

Dávky státní sociální podpory vyplácí místně příslušná krajská pobočka ÚP podle místa trvalého pobytu příjemce dávky (oprávněné osoby). Změní-li oprávněná osoba místo trvalého pobytu, je povinna tuto skutečnost ohlásit příslušnému ÚP. Ten zastaví vyplácení dávek nejpozději do konce měsíce následujícího po měsíci, ve kterém se o změně dozvěděl a nový ÚP je začne k tomuto měsíci vyplácet.

Opakující se dávky se vyplácejí měsíčně a to vždy měsíc po měsíci, za který dávky náleží. Jedná se o rodičovský příspěvek, přídatek na dítě a příspěvek na bydlení. Je-li dávka, která

má být vyplacena za daný měsíc nižší než 100 Kč, vyplácí se dávka až po uplynutí kalendářního čtvrtletí. Po dohodě ÚP s oprávněnou osobou je možné vyplácet tyto dávky i za delší časové období, nejdéle však do jednoho roku.

Jednorázové dávky, konkrétně porodné a pohřebné, se vyplácí vždy v měsíci následujícím po měsíci, ve kterém byly přiznány.

Všechny dávky SSP se vyplácejí v české měně a jejich výše se zaokrouhluje na celé koruny nahoru. Nevyplácejí se do ciziny. Způsob výplaty je oprávněna osoba povinna uvést na žádosti o dávku. Může zvolit bezhotovostní převod na účet nebo zaslání pomocí poštovního poukazu. Tento způsob výplaty je osoba oprávněna kdykoli změnit a ÚP je povinen této změně vyhovět.

Příjemcem dávky se pro účely zákona o SSP rozumí převážně oprávněná osoba. Je-li tato oprávněná osoba nezletilá (např. u dávky přídavek na dítě), vyplácí se dávka zákonnému zástupci nebo opatrovníkovi, případně jiné osobě, která má nezletilou osobu v přímém zaopatrování, také ústavu (zařízení) pro péči o děti a mládež.

2.7 Povinnosti a odpovědnost oprávněné osoby

Zákon o státní sociální podpoře stanovuje oprávněným osobám nejen práva k výplatě dávek, ale i povinnosti. Jednou z nich je písemně nahlásit veškeré změny příslušnému orgánu, a to nejdéle do osmi dnů ode dne, kdy ke změně došlo. Zvýší-li se příjem oprávněné osoby v období těchto osmi dnů (tudíž má nárok na nižší dávku) a osoba to včas ohlásí danému úřadu práce, nepovažuje se toto za přeplatek na dávce.

Za přeplatek na dávce se považuje až situace, kdy osoba věděla nebo musela vědět o skutečnostech, díky kterým byla dávka vyplácena neprávem nebo v jiné výši. Tento přeplatek je oprávněná osoba povinna vrátit. Jestliže přeplatek zavinily osoba oprávněná i osoba s ní společně posuzovaná, zodpovídají za úhradu přeplatku společně a nerozdílně. Pokud osoba v rozhodném období uhrazuje přeplatek na dávce, je o tuto sumu snížen rozhodný příjem osoby za dané období. Přeplatkem se míní částka vyšší než 100 Kč. V opačném případě nejde pro potřeby zákona o SSP o přeplatek. Obecná prekluzivní lhůta pro vrácení dávky poskytnuté neprávem nebo v nesprávné výši je tři roky, nebyl-li do této doby uznán dluh, zahájeno řízení o opravném prostředku nebo prováděny srážky z příjmu či dávky.

Zákon dále upravuje také povinnosti osob společně posuzovaných. Ty musí rovněž doložit místně příslušnému úřadu práce změny v údajích potřebných pro zjištění nároku na dávku, stanovení výše dávky nebo pro výplatu dávky ve stejném osmidenním termínu jako oprávněná osoba. Povinnost písemně ohlásit změny mají osoby i v případě, že je k tomu vyzve krajská pobočka ÚP rozhodující o příslušné dávce (lhůta může být po dohodě s ÚP delší). Pokud takto neučiní, může jim být výplata dávek pozastavena nebo dávka odejmuta.

Za neposkytnutí údajů rozhodných pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu, případně neohlášení změny těchto skutečností lze fyzické osobě jako příjemci dávky udělit pokutu do 10 000 Kč.

3 ANALÝZA DÁVEK STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY NA KONTAKTNÍM PRACOVÍŠTI ÚŘADU PRÁCE V OPAVĚ

Cílem této části práce je analyzovat jednotlivé dávky státní sociální podpory pro konkrétní podmínky města Opavy, zjistit, zda jsou lidé spokojeni s výší pobíraných dávek a navrhnout případné změny.

Nejprve je blíže popsáno místo, ve kterém probíhalo výzkumné šetření, tedy statutární město Opava. Poté je práce zaměřena na vývoj obyvatelstva a nezaměstnanosti v Opavě, jelikož mají tyto dvě veličiny přímou souvislost s dávkami SSP. Následuje analýza jednotlivých dávek vyplácených ÚP a rozbor dat z dotazníkového šetření, která by měla přispět k objasnění situace spojené se spokojeností a příjmovou situací rodin a dopomoci k návrhu možného řešení.

3.1 Základní informace o Opavě

Město Opava leží v Moravskoslezském kraji, jen pár kilometrů od hranic s Polskem a přibližně 30 km od města Ostravy. Je považováno za jedno z nejvýznamnějších měst Slezska. Městem protéká stejnojmenná řeka. Jihozápadně na město navazuje Nízký Jeseník, na východ od Opavy pak leží Poopavská nížina⁶. Rozloha Opavy je 90 km² a od roku 1990 je statutárním městem. Město je oficiálně rozčleněno do devíti obvodů (město samotné plus osm přilehlých částí) a patnácti obecních částí.

Historie města sahá až do 12. století. Vůbec první zmínka o existenci města pochází z roku 1195. Centrem tehdejšího města se stalo dnešní Horní náměstí spolu s ulicí Mezi Trhy a Dolním náměstím. K rozvoji vzdělání v Opavě výrazně přispěli Jezuité, kteří v roce 1630 založili gymnázium. Vedle gymnázia bylo později v roce 1814 založeno dnešní Slezské zemské muzeum, které je nejstarším muzeem ve střední Evropě.

Opava je místem mnoha kulturních památek. Stojí za zmínku například Slezské divadlo, Müllerův dům, Blücherův palác, věž Hláška nebo třeba obchodní dům Breda, který byl postaven ve 20. letech 20. století podle návrhu vídeňského architekta Leopolda Bauera, konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie ze 14. století a další⁷.

⁶ Statutární město Opava. *Geografie* [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz/cs/geografie>

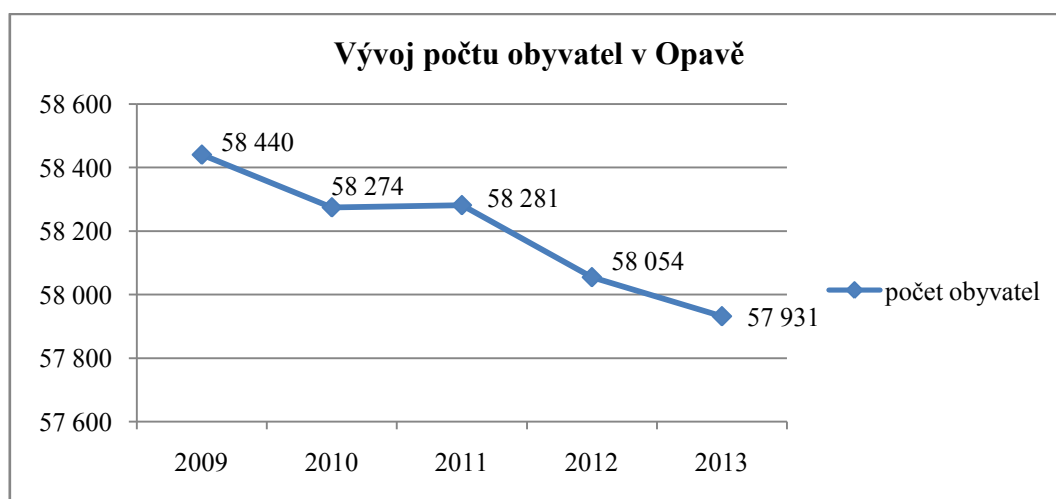
⁷ Statutární město Opava. *Historie města* [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz/cs/historie-mesta>

V roce 1956 byl otevřen Památník Petra Bezruče, na jeho počest se o dva roky později začal pořádat každoročně festival s názvem Bezručova Opava. V roce 1991, krátce po Sametové revoluci, byla založena Slezská univerzita.

Co se týká ekonomiky, tak celkové výdaje na chod města a jeho městských částí činily v roce 2014 přesně 973 794 100 Kč, z toho dlouhodobě financováno bylo 35 505 800 Kč. Na rok 2015 se počítá s výdaji 853 569 240 Kč⁸. Průměrná mzda opavských obyvatel dosahuje částky zhruba 12 000 Kč⁹. Minimální mzda v roce 2014 činila 8 500 Kč měsíčně, od ledna 2015 je stanovena na 9 200 Kč měsíčně.

3.1.1 Obyvatelstvo

Statutární město Opava má v dnešní době okolo 58 000 obyvatel (na konci roku 2013 jich bylo přesně 57 931¹⁰). Průměrný věk obyvatel je 41,1 let. Počet žen zde převládá nad počtem mužů, zároveň je jejich průměrný věk vyšší o 3,6 let. Podle posledního sčítání lidu lze průměrný věk muže v Opavě stanovit na 39,2 let a průměrný věk žen na 42,8 let¹¹. Obrázek 3.1 znázorňuje vývoj počtu obyvatel v Opavě v letech 2009 - 2013.

Obr. 3.1: Graf vývoje počtu obyvatel v Opavě (Český statistický úřad, 2014)

Z uvedeného grafu je zřejmé, že průměrný počet obyvatel od roku 2009 pomalu klesá. Je to dáno především nízkou porodností (viz obrázek 4), ale také migrací obyvatel. V roce 2013

⁸ Statutární město Opava. *Schválený rozpočet statutárního města Opavy na rok 2014* [online]. [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz/cs/schvaleny-rozpocet-statutarniho-mesta-opavy-na-rok-2014>

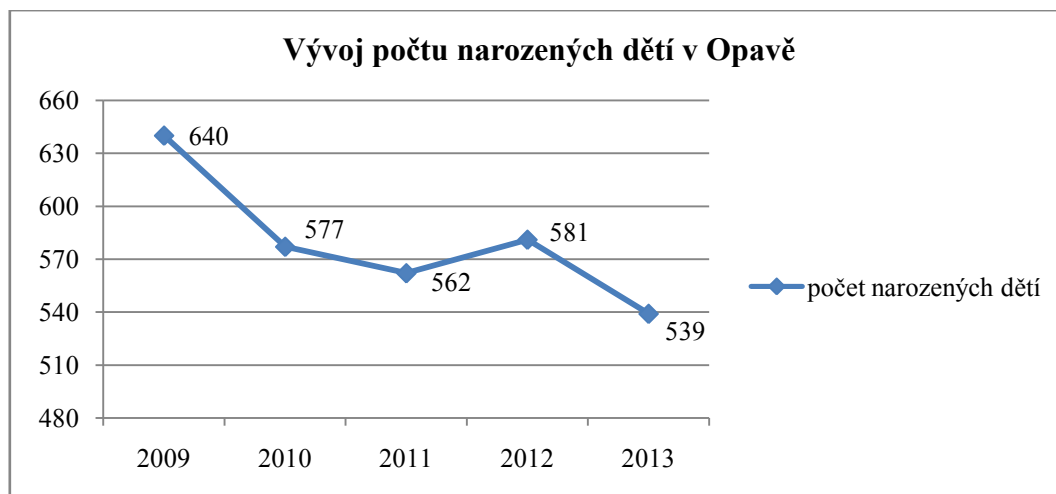
⁹ Krajská hygienická stanice Moravskoslezského kraje. *Územní pracoviště Opava: Demografické údaje* [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: http://www.khsova.cz/01_aktuality/opava.php

¹⁰ Český statistický úřad. *Databáze demografických údajů za obce ČR* [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: https://www.czso.cz/staticke/cz/obce_d/index.htm

¹¹ Statutární město Opava. *Demografie* [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz/cs/demografie>

byl v Opavě přirozený přírůstek - 9 obyvatel (počet narozených byl nižší než počet zemřelých osob) a migrační přírůstek - 114 osob.

Počet narozených dětí, které jsou hlášeny k trvalému pobytu v Opavě, se v průběhu pěti let snížil o 101 dětí. V roce 2013 už jich bylo pouhých 539. Vývoj počtu narozených dětí za rok 2009 – 2013 lze nalézt na obrázku 3.2.

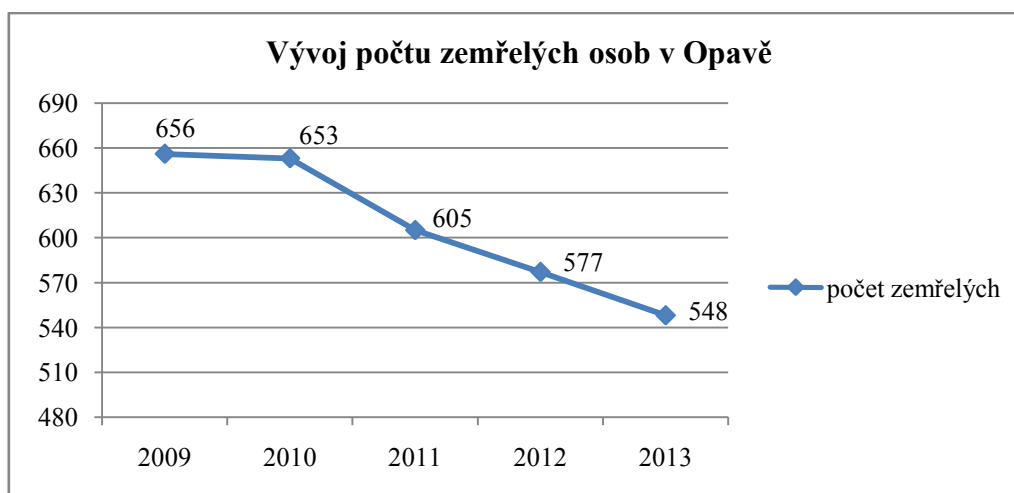
Obr. 3.2: Graf vývoje počtu narozených dětí v Opavě (Český statistický úřad, 2014)

Počet dětí do čtyř let věku ve stejném roce činil 3 076, tj. 5,3 % z celkového počtu obyvatel Opavy. Počet obyvatel ve věku 0-14 let činil 8 366 (14,4 %). Nejpočetnější skupinu 39 442 (68,1 %) obyvatel tvořila věková skupina 15-64 let a 65 a více let mělo v roce 2013 v Opavě 10 123 (17,5 %) osob.

Na počet obyvatel nemá vliv pouze počet narozených dětí a migrace obyvatel, ale také počet zemřelých v daném roce. Vývoj počtu zemřelých v letech 2009 – 2013 znázorňuje obrázek 3.3.

Jak můžeme vidět, má graf počtu zemřelých osob klesající charakter. Snižování úmrtnosti dokládá také fakt, že počet osob ve věku 65 let a více se meziročně stále zvyšuje a dochází tak k populačnímu stárnutí obyvatelstva (tento trend se projevuje nejen v Opavě, ale i v celé ČR).

Počet zemřelých se od roku 2009 do roku 2013 snížil o 108 osob, přesto je tento přirozený úbytek vyšší než přirozený přírůstek. Bereme-li v úvahu i počet migrantů, činil v roce 2013 celkový přírůstek - 123 osob.

Obr. 3.3: Graf vývoje počtu zemřelých osob v Opavě (Český statistický úřad, 2014)

3.1.2 Nezaměstnanost

Od ledna 2013 je pro výpočet míry nezaměstnanosti používána jiná metodika. Nyní je vyjadřována jako podíl uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let a celkového počtu osob ve stejné věkové skupině (15-64 let). Nikoli z počtu ekonomických obyvatel, jak tomu bylo dříve¹².

Celkový počet nezaměstnaných osob k 31. 12. 2014 činil 5 735 osob¹³, což odpovídá 8,2 % nezaměstnanosti¹⁴. Meziroční a meziměsíční srovnání za měsíce leden a únor je znázorněno v tabulce 3.1.

Tab. 3.1: Počet nezaměstnaných v Opavě (Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ostravě, 2015)

Měsíc	Počet nezaměstnaných (2014)	Počet nezaměstnaných (2015)	Absolutně	Podíl v %
Leden	7 057	6 106	- 951	- 13,48
Únor	6 844	6 021	- 823	- 12,03

Jak lze vyčíst z tabulky výše, počet nezaměstnaných v únoru meziročně klesl o 12,03 %. Míra nezaměstnanosti byla v únoru 2015 8,2 %, oproti minulému měsíci o 0,2 p.b. méně. Počet volných pracovních míst činil v lednu 2015 290 míst¹⁵, v únoru 2015 se už vyšplhal

¹² Český statistický úřad. *Metodika ukazatelů (nejdůležitější údaje)* [online]. [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xt/metodika-ukazatelu-nejdulezitejsi-udaje#podil_nezamestnanych_osob_na_obyvatelstvu_ve_veku_15_64 лет

¹³ Údaj poskytnutý Úřadem práce ČR, krajskou pobočkou Ostrava, kontaktním pracovištěm Opava

¹⁴ Úřad práce ČR, GŘ. *Zpráva o situaci na trhu práce v okrese Opava za rok 2014* [online]. [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/opava/analyzy/zprava_2014.pdf

¹⁵ Úřad práce ČR. *Zpráva o situaci na regionálním trhu práce okres Opava: Leden 2015* [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/opava/statistiky/koment_2015_01.pdf

na 456 míst¹⁶. Dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let bylo na konci února 2015 evidováno přesně 5 724, z toho 342 absolventů a mladistvých.

Obecně lze tedy říci, že se nezaměstnanost ve statutárním městě Opava pomalu snižuje, výrazně ubylo nových uchazečů o zaměstnání (z 951 osob v lednu 2015 na 397 osob v únoru 2015) a zároveň se počet volných pracovních míst zvýšil (o 166 míst). Meziměsíční rozdíl v roce 2015 není příliš výrazný (snížení o pouhých 85 osob). Ve srovnání s únorem 2014 je však pokles nezaměstnaných výraznější (o 823 osob).

3.2 Systém vyplácení dávek v Opavě

Dávky od roku 2012 vyplácí úřady práce. V Opavě je to Úřad práce ČR, krajská pobočka Ostrava, kontaktní pracoviště Opava. Obor nepojistných sociálních dávek (dávky statní sociální podpory a dávky pomoci v hmotné nouzi) sídlí na ulici Jánská. Osoby, které mají nárok na dávku SSP, zde podávají své žádosti. Žádosti o dávky je nutno podávat pouze na předepsaných tiskopisech MPSV, a to buď elektronicky, nebo v písemné podobě. Žádost podaná elektronicky musí být opatřena elektronickým podpisem či zaslána z datové schránky. Úřad práce v Opavě pak rozhoduje ve správním řízení o přiznání nároku na dávku, vede si evidenci žádostí o dávky v informačním systému (IS) a tyto údaje dále zpracovává. Rozhoduje o řádné a mimořádné výplatě dávek, provádí exekuce z přiznaných dávek apod. (Integrovaný portál MPSV, 2015). Veškeré dávky jsou vypláceny přes krajskou pobočku v Ostravě vždy na účet příjemců nebo poštovním poukazem (složenkou).

3.2.1 Výdaje na dávky SSP 2014

V roce 2014 bylo na dávkách kontaktním pracovištěm ÚP v Opavě vyplaceno celkem 123 809 dávek za 372 612 188 Kč¹⁷. Počet jednotlivých dávek státní sociální podpory ukazuje následující tabulka 3.2. Výdaje na SSP jsou dále uvedeny v tabulce 5 (údaje jsou zaokrouhleny na celé koruny).

¹⁶ Úřad práce ČR. *Zpráva o situaci na regionálním trhu práce okres Opava: Únor 2015* [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/opava/statistiky/koment_2015_02.pdf

¹⁷ Údaje poskytnuté Úřadem práce ČR, krajskou pobočkou Ostrava, kontaktním pracovištěm Opava

Tab. 3.2: Počet dávek státní sociální podpory vyplacených kontaktním pracovištěm Opava (Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ostravě, 2015)

Měsíc	Jednotlivé dávky SSP kontaktního pracoviště Opava za rok 2014				
	Rodičovský příspěvek	Příspěvek na bydlení	Přídavek na dítě	Porodné	Pohřebné
Leden	2 661	2 723	4 793	11	4
Únor	2 654	2 826	4 990	12	3
Březen	2 651	2 919	4 835	8	0
Duben	2 640	2 922	4 842	4	1
Květen	2 647	2 900	4 829	15	2
Červen	2 610	3 042	4 862	9	2
Červenec	2 610	3 040	4 823	10	0
Srpen	2 577	2 791	4 875	10	1
Září	2 566	2 929	4 896	14	1
Říjen	2 541	2 966	4 527	8	2
Listopad	2 523	3 059	4 370	13	7
Prosinec	2 537	3 116	4 574	6	0
Celkem	31 217	35 233	57 216	120	23

Z uvedené tabulky o počtu jednotlivých dávek SSP vyplývá, že nejvíce bylo vyplaceno přídavků na dítě, a to 57 216 dávek, nejméně pak pohřebného, konkrétně 23 dávek za celý rok 2014. Navíc v měsících březnu, červenci a prosinci nebylo vyplaceno vůbec.

Počet dávek rodičovského příspěvku se pohybuje okolo 2 600 měsíčně, přičemž jejich vývoj za jednotlivé měsíce má klesající tendenci. Celkový počet dávek je pak ve výši 31 217, což je téměř o polovinu méně než přídavků na dítě. Bereme-li v úvahu, že se ročně v Opavě narodí okolo 560 dětí a rodičovský příspěvek se vyplácí do 4 let věku dítěte, vychází měsíční počet dávek na 2 240 (což zhruba odpovídá reálné výši).

Příspěvků na bydlení bylo v roce 2014 vyplaceno kontaktním pracovištěm Opava 35 233 (druhý nejvyšší počet). Vývoj této dávky v jednotlivých měsících má rostoucí charakter.

Největší výkyvy v počtu vyplácených dávek SSP lze zaznamenat u porodného, kdy největší změnu lze vidět mezi dubnem a květnem 2014 (ze 4 dávek skok na 15 dávek).

Tab. 3.3: Výdaje na dávky státní sociální podpory kontaktního pracoviště Opava (Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ostravě, 2015)

Měsíc	Jednotlivé dávky SSP kontaktního pracoviště Opava za rok 2014 v Kč				
	Rodičovský příspěvek	Příspěvek na bydlení	Přídavek na dítě	Porodné	Pohřebné
Leden	18 175 337	9 252 272	2 896 470	149 500	20 000
Únor	18 260 337	9 827 453	3 001 130	162 500	15 000
Březen	18 150 484	10 099 353	2 916 490	104 000	-----
Duben	18 085 571	10 084 824	2 927 880	58 500	5 000
Květen	18 057 201	10 445 367	2 918 148	195 000	10 000
Červen	17 784 559	10 850 563	2 937 390	117 000	10 000
Červenec	17 804 792	10 758 344	2 914 225	130 000	-----
Srpen	17 477 764	10 086 994	2 944 504	130 000	5 000
Září	17 325 942	10 471 167	2 960 680	182 000	5 000
Říjen	17 043 979	10 536 234	2 712 080	104 000	10 000
Listopad	17 071 500	10 756 904	2 647 910	169 000	35 000
Prosinec	17 135 668	10 835 071	2 763 100	78 000	-----
Celkem	212 373 134	124 004 546	34 540 008	1 579 500	115 000

Z uvedeného vyplývá, že přestože bylo nejvíce peněžních prostředků vynaloženo na přídavky na dítě, absolutně nejvyšší výdaje v roce 2014 byly na dávky rodičovského příspěvku. Konkrétně 212 373 134 Kč. Příčinou může být například skutečnost, že na jedné dávce přídavku na dítě je vyplaceno maximálně 700 Kč, na rozdíl od rodičovského příspěvku, kde se vyplácí na jednu dávku až 11 500 Kč.

Nejnižší výdaje ÚP registroval na dávkách pohřebného o celkové výši 115 000 Kč. Nejvíce bylo vyplaceno na pohřebném v listopadu a ve třech případech nebyla dávka vyplacena vůbec.

Jak už bylo zmíněno dříve, největší výkyvy ve výplatě dávek lze zaznamenat u porodného, kdy nejnižší výdaje vykazuje měsíc duben v částce 58 500 Kč a nejvyšší měsíc květen 195 000 Kč. Pro lepší orientaci ukazuje tabulka 3.4 celkové výdaje na dávky SSP (v Kč) v jednotlivých měsících roku 2014.

Tab. 3.4: Celkové výdaje na SSP v Opavě za rok 2014 (Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ostravě, 2015)

	Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Červen
Celkové výdaje	30 493 579	31 266 420	31 270 327	31 161 775	31 625 716	31 699 512

	Červenec	Srpen	Září	Říjen	Listopad	Prosinec
Celkové výdaje	31 607 361	30 644 263	30 944 789	30 406 294	30 680 314	30 811 839

Celkové výdaje v jednotlivých měsících se pohybují okolo 31 000 000 Kč. Nejvyšší výdaje můžeme spatřit v měsíci červnu o celkové částce 31 699 512 Kč a nejnižší v měsíci říjnu o částce 30 406 294 Kč. Obecně lze tedy říci, že výdaje v jednotlivých měsících se nijak v zásadě nemění a mají víceméně konstantní charakter.

Z tabulky 3.5 je zřejmý vývoj všech dávek vyplacených v Opavě za daný rok v jednotlivých měsících. Stejně jako u výdajů na tyto dávky se jejich počet nějakým zásadním způsobem v daných měsících nemění. A s výjimkou měsíce listopadu, kdy bylo vyplaceno 9 972 dávek, ve všech měsících překračuje celkový počet vždy 10 000 dávek.

Tab. 3.5: Počet dávek SSP vyplacených v Opavě v roce 2014 (Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ostravě, 2015)

	Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Červen
Počet dávek	10 192	10 485	10 413	10 409	10 393	10 525

	Červenec	Srpen	Září	Říjen	Listopad	Prosinec
Počet dávek	10 483	10 254	10 406	10 044	9 972	10 233

Srovnání s ČR

Pro názornost můžeme uvést srovnání výdajů na SSP v Opavě oproti celé ČR. V lednu 2014 bylo v celé České republice vyplaceno na dávkách přesně 2 936 500 000 Kč (tj. 953 100 dávek)¹⁸. V Opavě bylo ve stejném období vyplaceno 30 493 579 Kč (tj. 10 192 dávek), což po zaokrouhlení činí asi 1,04 % celkových lednových výdajů v ČR.

3.2.2 Výdaje na dávky SSP 2015

V této části práce je pojednáváno pouze o výdajích na státní sociální podporu za první dva měsíce 2015. Celkově bylo na dávkách SSP vyplaceno za oba měsíce 62 589 553 Kč, které

¹⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v lednu 2014* [online]. [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17426/davky_leden_2014.pdf

odpovídají 10 395 dávkám. Jednotlivé výdaje na dávky za leden a únor 2015 jsou zobrazeny v tabulce 3.6 (zaokrouhleno na celé koruny).

Tab. 3.6: Výdaje na dávky státní sociální podpory kontaktního pracoviště Opava (Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ostravě, 2015)

Měsíc	Jednotlivé dávky SSP kontaktního pracoviště Opava za rok 2015 v Kč				
	Rodičovský příspěvek	Příspěvek na bydlení	Přídavek na dítě	Porodné	Pohřebné
Leden	17 498 425	10 777 334	2 814 070	91 000	10 000
Únor	17 587 117	10 757 633	2 848 974	190 000	15 000

Stejně jako v roce 2014 je i v lednu a únoru 2015 vyplaceno nejvíce na dávkách rodičovského příspěvku a nejméně na dávkách pohřebného. Největší meziměsíční procentuální nárůst je zaznamenán opět u dávek porodného. Ve všech případech, s výjimkou dávek příspěvku na bydlení, bylo v únoru vyplaceno více než v lednu.

V tabulce 3.7 je uvedeno množství vyplacených dávek za první dva měsíce roku 2015. Nejvíce dávek, co do počtu, bylo vyplaceno přídavků na dítě a příspěvků na bydlení. Dávek pohřebného bylo v uvedeném období pouze 5 a porodného 23 dávek. U dávek porodného lze také vidět velký meziměsíční nárůst počtu vyplacených dávek. Důvodem může být zavedení porodného nově na druhé dítě a zvýšení rozhodného příjmu z 2,4násobku životního minima rodiny na 2,7násobek životního minima rodiny.

Tab. 3.7: Počet dávek státní sociální podpory vyplacených kontaktním pracovištěm Opava (Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ostravě, 2015)

Měsíc	Jednotlivé dávky SSP kontaktního pracoviště Opava za rok 2015				
	Rodičovský příspěvek	Příspěvek na bydlení	Přídavek na dítě	Porodné	Pohřebné
Leden	2 595	3 094	4 658	7	2
Únor	2 601	3 055	4 720	16	3

Srovnání s ČR

V lednu 2015 bylo v České republice na výplatu 939 800 dávek použito 2 912 300 000 Kč¹⁹. V Opavě bylo ve stejném období vyplaceno 10 356 dávek v celkové výši 31 190 829 Kč. Výdaje v Opavě tak tvoří 1,07 % z celkových výdajů na SSP v ČR.

¹⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v lednu 2015* [online]. [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/20495/davky_2015.pdf

Meziročně došlo v České republice k poklesu jak výdajů na SSP o 0,8 %, tak počtu dávek SSP o 1,4 %. Tento pokles je dán značným snížením výdajů na rodičovský příspěvek a mírnějším snížením přídavků na dítě a porodného.

V Opavě naopak došlo ke zvýšení výdajů o 2,3 % a ke zvýšení počtu vyplacených dávek o 1,6 %. Zvýšení způsobil nárůst výdajů na příspěvek na bydlení o 16,5 %. Podíl výdajů vyplacených kontaktním pracovištěm Opava na celkových lednových výdajích na SSP v České republice se tak zvýšil o 0,03 p.b. oproti lednu 2014.

3.2.2.1 Srovnání leden 2014 – leden 2015

V předcházejících dvou kapitolách byly popsány výdaje na jednotlivé dávky SSP v Opavě a počet těchto dávek v letech 2014 a 2015. Nyní bude práce zaměřena na meziroční srovnání v lednu a následně v únoru, které je důležité pro zjištění změn u jednotlivých dávek. Tabulka 3.8 ukazuje meziroční srovnání dávek SSP vyplacených kontaktním pracovištěm Opava za leden 2014 a 2015.

Tab. 3.8: Meziroční srovnání jednotlivých dávek SSP vyplacených v lednu (Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ostravě, 2015)

Dávky SSP	Leden 2014	Leden 2015	Absolutně	Podíl v %
Rodičovský příspěvek	2 661	2 595	- 66	- 2,5
Příspěvek na bydlení	2 723	3 094	371	13,6
Přídavek na dítě	4 793	4 658	- 135	- 2,8
Porodné	11	7	- 4	- 36,4
Pohřebné	4	2	- 2	- 50

V lednu 2015 bylo vyplaceno 10 356 dávek, což je o 164 (1,6 %) dávek více než ve stejném období předcházejícího roku. Výdaje na dávky státní sociální podpory se meziročně zvýšily o 697 250 Kč (2,3 %). Tento nárůst byl způsoben zvýšením počtu vyplacených příspěvků na bydlení. V porovnání s prosincem 2014 se počet dávek v lednu 2015 zvýšil o 123 (1,2 %) a výdaje na tyto dávky se zvýšily o 378 990 Kč (1,2 %). V tomto případě byl nárůst způsoben především zvýšením počtu vyplacených přídavků na dítě.

Rodičovský příspěvek – počet vyplacených dávek meziročně klesl o 66 (2,5 %), výdaje na tuto dávku dosáhly 17 498 425 Kč, což je o 676 912 Kč (3,7 %) méně než v lednu 2014.

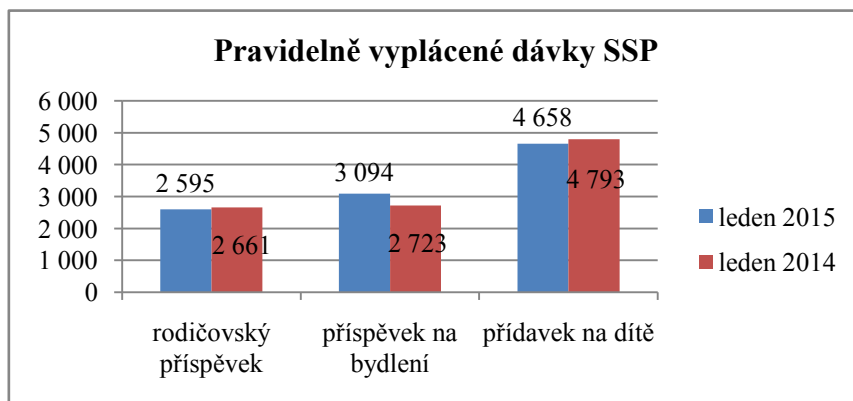
Příspěvek na bydlení – oproti lednu 2014 se počet příspěvků na bydlení zvýšil o 371 (13,6 %) dávek. V případě výdajů byl rovněž zaznamenán nárůst o 1 525 062 Kč (16,5 %) na 10 777 334 Kč.

Přídavek na dítě – počet vyplacených dávek se snížil o 135 (2,8 %), v lednu 2015 bylo na této dávce vyplaceno 2 814 070 Kč, tj. meziroční pokles o 82 400 Kč (2,8 %).

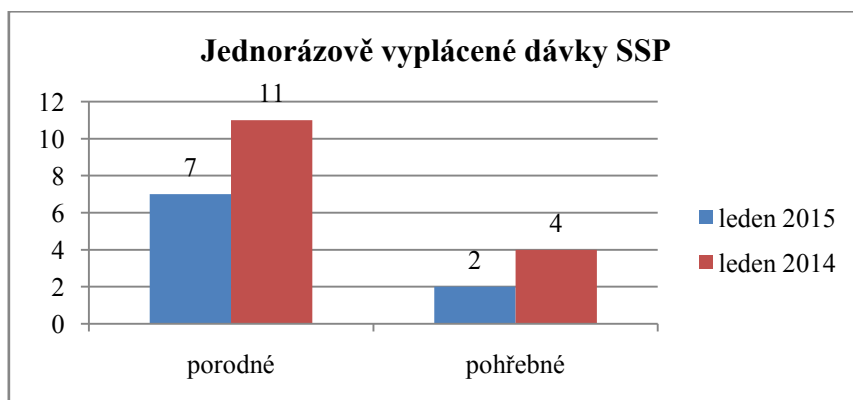
Porodné – na dávku porodného mělo v lednu 2015 nárok o 4 osoby méně než ve stejném období minulého roku. Rovněž výdaje poklesly o 58 500 Kč (39,1 %) na pouhých 91 000 Kč.

Pohřebné – nárok na pohřebné uplatnily v daném období 2 osoby, též výdaje se oproti lednu 2014 snížily na polovinu, konkrétně na 10 000 Kč.

Pro větší přehlednost je meziroční srovnání znázorněno také graficky. Dávky jsou rozděleny na pravidelně vyplácené a jednorázově vyplácené. Pravidelně vyplácené dávky jsou znázorněny na obrázku 3.4, jednorázově vyplácené na obrázku 3.5.

Obr. 3.4: Graf srovnání pravidelně vyplácených dávek SSP za leden (Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ostravě, 2015)

Obr. 3.5: Graf srovnání jednorázově vyplácených dávek SSP za leden (Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ostravě, 2015)

3.2.2.2 Srovnání únor 2014 – únor 2015

Tab. 3.9: Meziroční srovnání jednotlivých dávek SSP vyplacených v únoru (Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ostravě, 2015)

Dávky SSP	Únor 2014	Únor 2015	Absolutně	Podíl v %
Rodičovský příspěvek	2 654	2 601	- 53	- 2,0
Příspěvek na bydlení	2 826	3 055	229	8,1
Přídavek na dítě	4 990	4 720	- 270	- 5,4
Porodné	12	16	4	33,3
Pohřebné	3	3	0	0

V únoru 2015 bylo vyplaceno celkově 10 395 dávek. Oproti únoru 2014 jde o pokles o 90 (0,9 %) dávek. Na tyto dávky bylo vyplaceno 31 398 724 Kč, což je naopak nárůst oproti stejnému období předcházejícího roku o 132 304 Kč (0,4 %). Na snížení v počtu dávek má největší podíl přídavek na dítě, na zvýšení vyplacených peněžních prostředků pak příspěvek na bydlení. Ve srovnání s předešlým měsícem došlo v únoru 2015 ke zvýšení počtu dávek o 39 (0,4 %). Co se týká výdajů, tak lze rovněž zaznamenat nárůst o 207 895 Kč (0,7 %).

Rodičovský příspěvek – množství dávek vyplacených kontaktním pracovištěm Opava meziročně klesl o 53 (2,0 %) dávek. Objem prostředků pro příjemce také klesl, a to o 673 220 Kč (3,7 %) na 17 587 117 Kč.

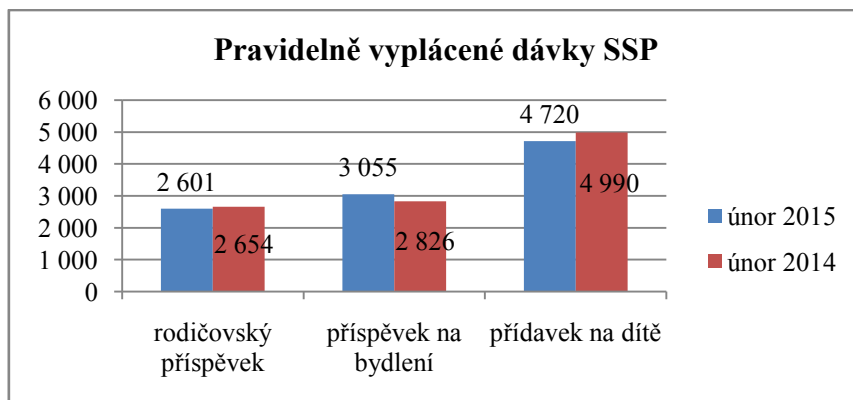
Příspěvek na bydlení – v únoru 2015 bylo vyplaceno 3 055 příspěvků na bydlení, oproti stejnému období roku 2014 je to o 229 (8,1 %) dávek více. Výdaje se v tomto období zvýšily o 930 180 Kč (9,5 %) na celkovou částku 10 757 633 Kč.

Přídavek na dítě – počet vyplacených dávek meziročně poklesl o 270 (5,4 %) dávek na 4 720. Suma vyplacená na tuto dávku byla o 152 156 Kč (5,1 %) nižší a činila celkově 2 848 974 Kč.

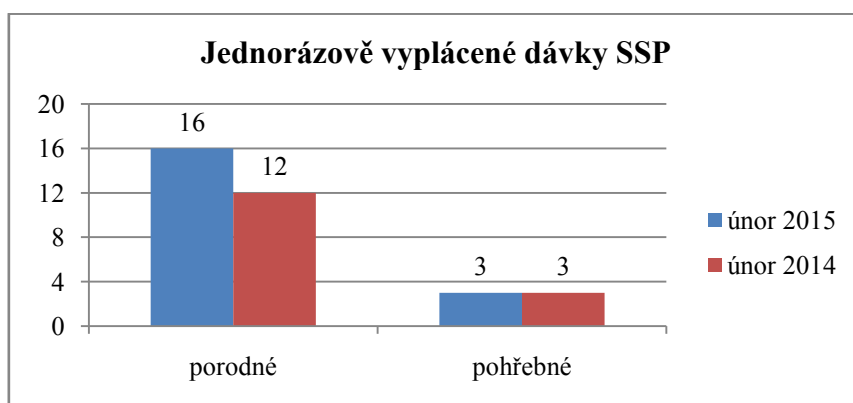
Porodné – nárok na dávku porodného mělo v únoru 2015 16 osob, což je o 4 osoby více než ve stejném období minulého roku. Náklady na tuto dávku činily 190 000 Kč, přičemž zde opět došlo k nárůstu, konkrétně o 27 500 Kč (16,9 %).

Pohřebné – v únoru 2014 i v únoru 2015 byla tato dávka vyplacena celkem třikrát. Výdaje tudíž byly v obou případech stejné, a to 15 000 Kč.

Jednotlivé dávky SSP jsou opět rozděleny na pravidelně vyplácené a jednorázově vyplácené a jsou graficky znázorněny na obrázku 3.6 a obrázku 3.7.

Obr. 3.6: Graf srovnání pravidelně vyplácených dávek SSP za únor (Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ostravě, 2015)

Obr. 3.7: Graf srovnání jednorázově vyplácených dávek SSP za únor (Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ostravě, 2015)

3.3 Metoda sběru dat

Pro tuto práci byla použita metoda kvantitativního výzkumu. Data byla sbírána pomocí nestandardizovaného dotazníku. Respondenti byli vybíráni prostým náhodným výběrem.

Smyslem dotazníku bylo především zjistit, jak jsou respondenti spokojeni s výší dávek a v jaké příjmové situaci se ve vztahu k dávkám SSP nachází.

Dotazník tvoří 17 otázek a je systematicky uspořádán do 5 částí (viz příloha č. 1). První část slouží ke zjištění pohlaví a věku respondenta a počtu členů v domácnosti. Druhá část zahrnuje jednotlivé dávky, které respondenti pobírají. Třetí část je zaměřena především na celkovou spokojenost s dávkami. Čtvrtá část obsahuje otázky o výši příjmů respondentů a poslední část dotazníku tvoří tři doplňující otázky, které jsou určeny pouze pro osoby pobírající rodičovský příspěvek.

3.4 Předvýzkum

Během dvou dnů, týden před skutečným zahájením výzkumu, byl proveden předvýzkum. Sestavený dotazník byl rozeslán deseti osobám s účelem zjistit, zda je pro veřejnost dostatečně srozumitelný a přehledný. Po vyhodnocení předběžných dat byl dotazník upraven. Změna byla provedena v otázce číslo 12, konkrétně šlo o zvětšení intervalu čistého příjmu rodiny a snížení počtu možných odpovědí z šesti na čtyři.

3.5 Realizace výzkumu

Výzkum byl realizován v období od 1. 2. 2015 do 28. 2. 2015 a byl zaměřen na osoby pobírající dávky státní sociální podpory s trvalým bydlištěm v Opavě. Dotazník byl vyhotoven ve dvou formách. První forma byla elektronická, kdy byl dotazník sestaven pomocí internetového portálu pro tvorbu dotazníků Survio.cz a následně rozeslán. Druhá, tištěná podoba dotazníku, byla rozdána lidem na Úřadu práce v Opavě. Celkem bylo rozdáno a rozesláno 150 dotazníků. Z těchto se jich vrátilo 114, 4 byly vyřazeny a 110 bylo použito pro dané účely.

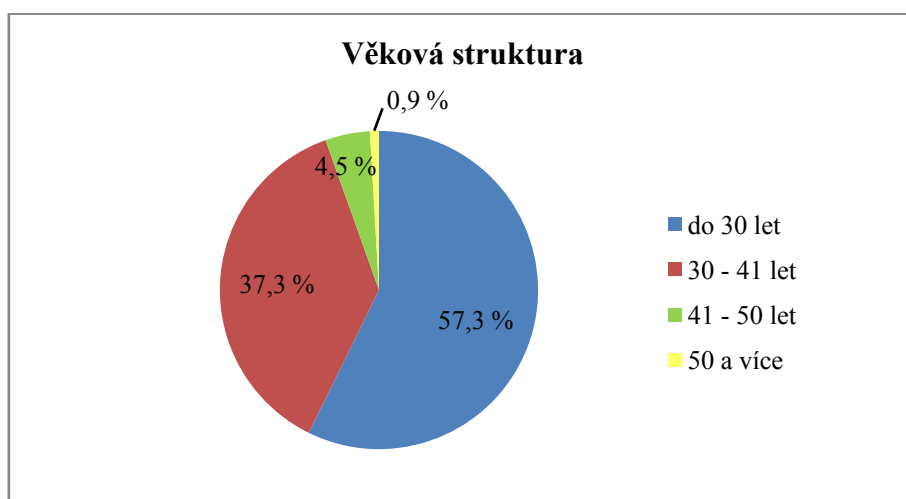
3.5.1 Zpracování dat

Veškerá data, zjištěná z dotazníkového šetření, byla zaznamenána a vyhodnocena v programu MS Excel. Ve stejném programu byly zpracovány tabulky, grafy a vypočteny potřebné statistické hodnoty.

3.5.2 Výsledky výzkumu

3.5.2.1 Základní údaje

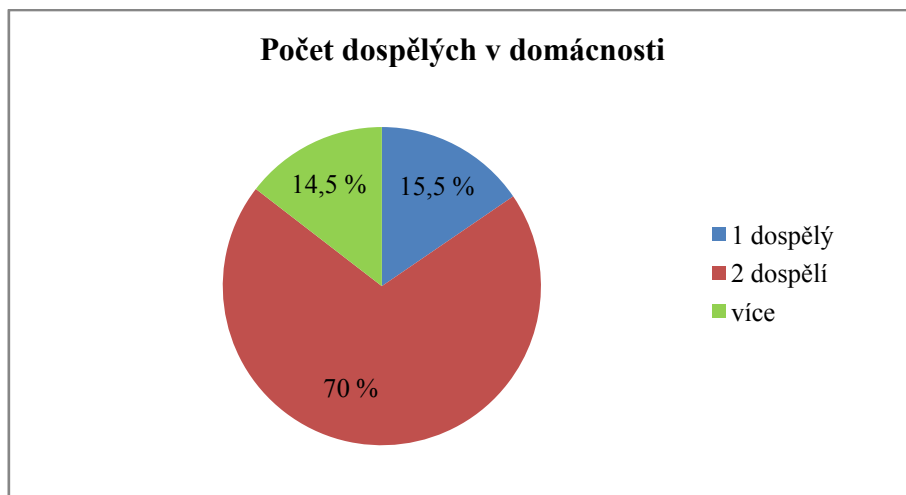
Výběr respondentů byl prostý záměrný, bez ohledu na pohlaví. Z toho důvodu není vyrovnán počet mužů a počet žen ve zkoumaném vzorku. Analyzováno bylo 110 (100 %) respondentů, z toho bylo 105 (95,5 %) žen a 5 (4,5 %) mužů. Věková struktura respondentů je znázorněna na obrázku 3.8.

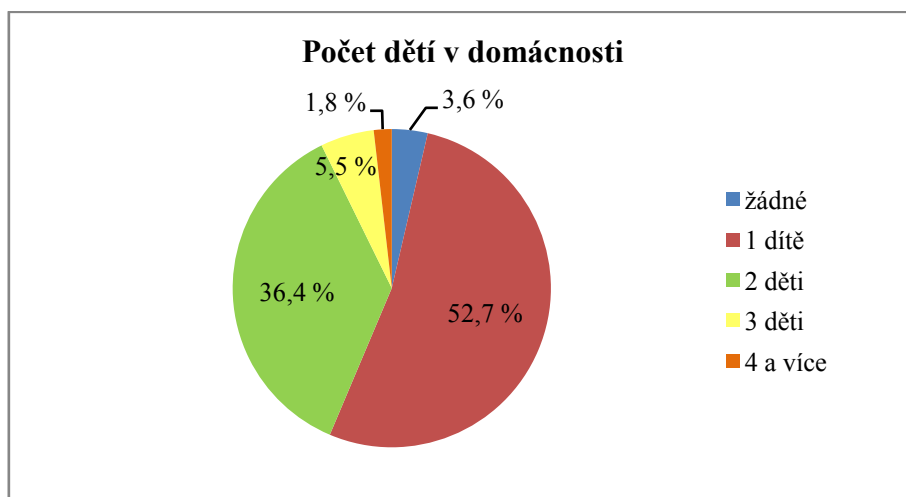
Obr. 3.8: Graf věkové struktury respondentů

Nejčastěji vyskytující se věk osob byl do 30 let s četností 63 osob, tj. 57,3 %. Další nejčastěji se vyskytující věk byl 31-40 let s četností 41 (37 %) osob. Nejméně byla zastoupena věková kategorie 41-50 let (4,5 %) a 50 a více let (0,9 %).

V dalších dvou otázkách byli respondenti dotazováni na počet dospělých členů v jejich domácnosti a na počet dětí v domácnosti. (V následujícím textu jsou domácnost a rodina chápána jako synonyma.) Tyto otázky byly použity převážně z důvodu zjištění životního minima dané domácnosti. Počet dospělých a počet dětí v domácnosti, zjištěných z odpovědí respondentů, znázorňuje graf v obrázku 3.9 a v obrázku 3.10.

Obr. 3.9: Graf počtu dospělých členů domácnosti

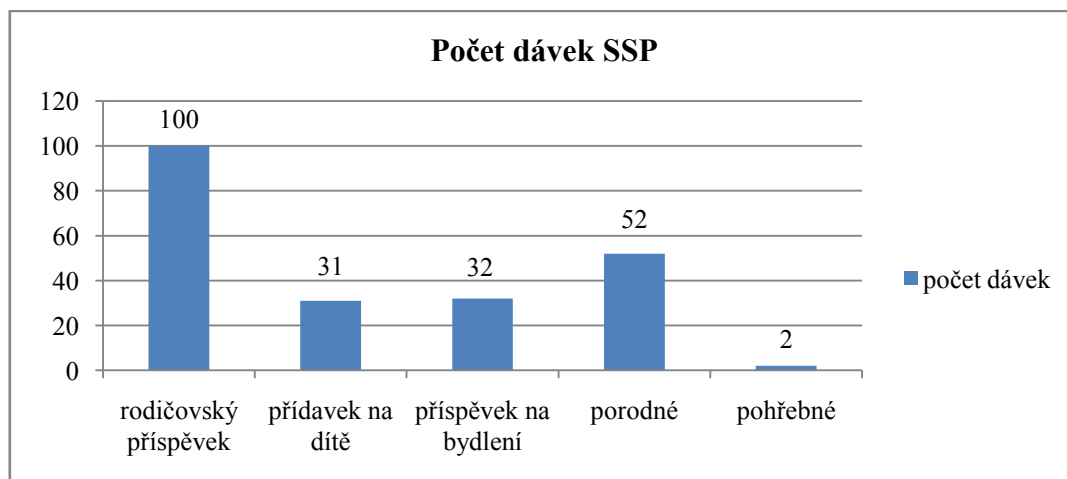
Obr. 3.10: Graf počtu dětí v domácnosti

Z uvedených grafů je zřejmé, že ze 70 % převládají domácnosti se dvěma dospělými osobami (z celkového počtu respondentů takto odpovědělo 77 dotazovaných). Zbývajících 30 % je rozděleno mezi domácnosti s jedním dospělým členem a s více než dvěma dospělými členy. V počtu dětí převládají domácnosti s jedním dítětem (52,7 %), rodiny se dvěma dětmi tvoří 36,4 %, tři děti má 5,5 % domácností. Bezdětných domácností je ve zkoumaném vzorku 3,6 %. Nejnižší zastoupení zde mají domácnosti se čtyřmi a více dětmi s pouhými 1,8 %.

3.5.2.2 Dávky SSP

Druhá významná část dotazníku se týkala počtu jednotlivých dávek, které respondenti pobírají. Tato část dotazníku byla složena ze dvou otázek. První se týkala počtu pravidelně pobíraných dávek jako rodičovský příspěvek, přídavek na dítě a příspěvek na bydlení. Zde měl dotazovaný možnost vybrat i více odpovědí dle své aktuální situace. Druhá otázka v této

části byla zaměřena na dávky pobírané jednorázově, tedy porodné a pohřebné. Pokud dotazovaná osoba nikdy tyto dávky nevyužila, bylo možno zvolit odpověď „žádnou z uvedených“. Opět s možností více odpovědí. Počet dávek vyhodnocených z dotazníku je zobrazen na obrázku 3.11.

Obr. 3.11: Graf počtu dávek SSP pobíraných respondenty

Největší zastoupení měl ve zkoumaném vzorku rodičovský příspěvek. Z celkového počtu 110 respondentů jej pobírá 100 (90,9 %) osob. Počet dávek příspěvku na bydlení a přídavku na dítě byl téměř stejný, a to konkrétně 32 (29,1 %) a 31 (28,2 %) dávek.

Nárok na porodné někdy uplatnilo 52 (47,3 %) dotazovaných a 2 (1,8 %) osoby uplatnily též nárok na dávku pohřebného.

Na otázku, jak dlouho pobírají tyto dávky, odpovědělo 33 (30%) respondentů méně než rok, 20 (18 %) dotazovaných jeden rok, 24 (22 %) dva roky a zbývajících 33 (30 %) osob pobírá dávky tři a více let.

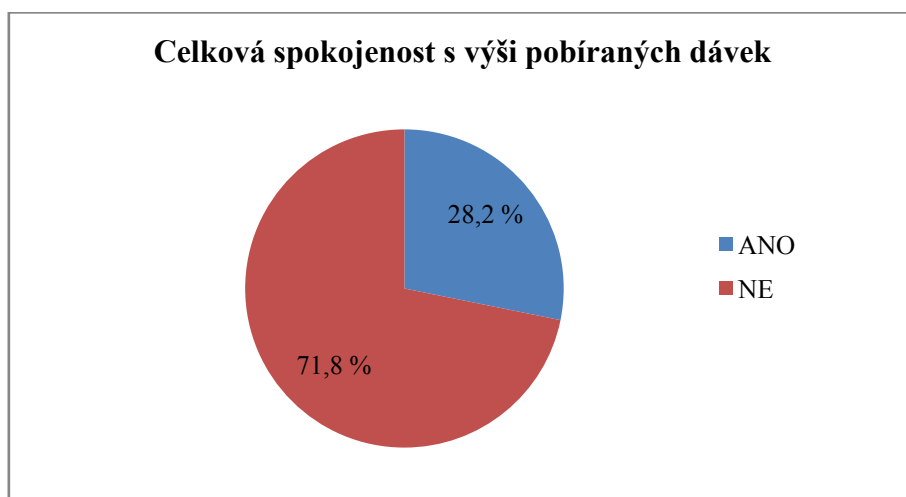
3.5.2.3 Spokojenost

Třetí část dotazníku byla zaměřena na zkoumanou problematiku, a to na spokojenost respondentů s výší jimi pobíraných dávek. Byla složena ze čtyř uzavřených otázek.

Z dotazníku vyplynulo, že jen 31 (28,2 %) respondentů je s výší svých dávek spokojeno a 79 (71,8 %) osob spokojeno není (viz graf na obrázku 3.12). Tím se tedy potvrdila předem známá skutečnost o nespokojenosti opavských obyvatel s výší dávek.

Na otázku, zda měli respondenti dostatek informací před podáním žádosti o dávku, bylo vyhodnoceno 71 (65 %) odpovědí ANO a 39 (35 %) odpovědí NE. Z toho vyplývá, že jsou potřebné informace veřejně dostupné, a že se převážná většina obyvatel Opavy o svých právech a povinnostech spojených s vyplácením dávek předem informuje.

Dále byla v této části dotazníku zkoumána včasnost vyplácených dávek. Osoby byly dotazovány, zda dostávají peněžní prostředky z dávek ve výplatním termínu (ať už na osobní účet nebo složenkou). Zde se setkáváme s kladnou odpovědí ve 103 (93,6 %) případech a v 7 (6,3 %) případech s odpovědí zápornou. Pokud se Úřad práce v Opavě s výplatou dávek opozdí, pak tato situace vždy omezuje 25 (22,7 %) respondentů, 39 (35,5 %) někdy a zbývajících 46 (41,8 %) tím nejsou nijak dotčeni.

Obr. 3.12: Graf celkové spokojenosti s výší dávek

Spokojenost vybrané skupiny respondentů

Z celkového počtu 110 dotazníků byly, podle níže uvedených kritérií, vybrány určité dotazníky, které byly zvlášť analyzovány a zhodnoceny z hlediska spokojenosti respondentů s výší pobíraných dávek. Zahrnovaly současně tato kritéria:

- dvě dospělé osoby v domácnosti,
- rodičovský příspěvek,
- jedno dítě,
- čistý příjem na rodinu vyšší než 20 000 Kč měsíčně.

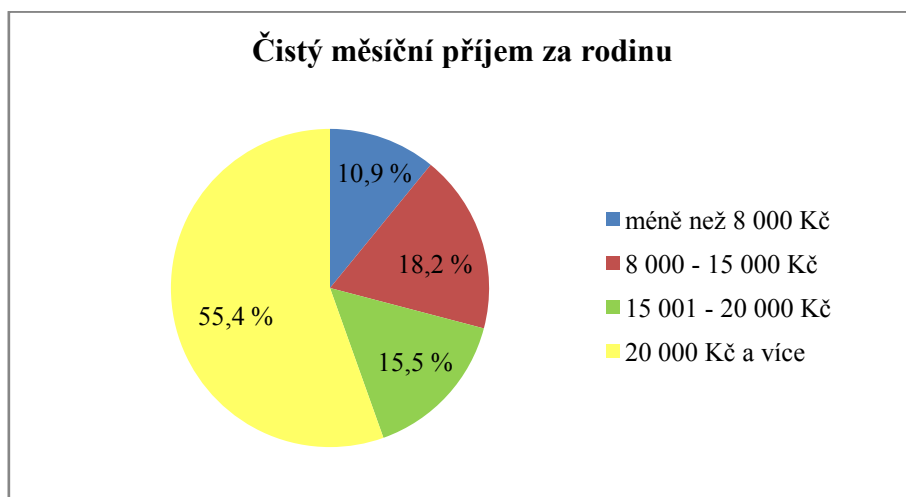
Dvě dospělé osoby byly pro tento příklad vybrány z důvodu největší četnosti zastoupení ve zkoumaném vzorku, jedno dítě z důvodu snadného zjištění životního minima rodiny (dítě je určité ve věku do 6 let). Rodičovský příspěvek byl vybrán opět z důvodu největší četnosti, ale také proto, že je to dávka nezávislá na výši příjmu. Čistý příjem vyšší než 20 000 Kč je uveden proto, že je to nejvyšší možný příjem, který mohli respondenti v dotazníku zvolit.

Každý dotazník zde zastupoval jednu rodinu (domácnost). První kritérium splňovalo 77 rodin, z toho 71 pobíralo rodičovský příspěvek. Z těchto 71 mělo 35 rodin jedno dítě. Takto nastavené parametry společně s čistým příjmem vyšším než 20 000 Kč splňovalo celkem 22 (20 %) domácností. Je zřejmé, že příjmová situace těchto rodin je více než

ucházející, připomeneme-li, že životní minimum pro dvě dospělé osoby a jedno dítě do 6 let činí 7 710 Kč. V porovnání s přídavkem na dítě, který je na rozdíl od rodičovského příspěvku závislý na výši příjmu, by příjem rodiny nesměl přesáhnout částku 18 504 Kč. Přesto z tohoto vzorku 17 (77,3 %) dotazovaných uvedlo, že je nespokojeno s výší jimi pobíraných dávek (tedy i rodičovského příspěvku). Pouze 5 (22,7 %) osob je s touto situací spokojeno.

3.5.2.4 Příjmy

Čistý příjem za rodinu a dávky hmotné nouze tvořily čtvrtou část dotazníku. Čistý příjem rodiny, zmíněný z části v předcházejícím odstavci, byl rozdělen do čtyř intervalů (viz obrázek 3.13). Dávky hmotné nouze byly do dotazníku zařazeny z důvodu zjištění, zda mají některé rodiny tak nízké příjmy, že by společně se státní sociální podporou mohly pobírat i tyto dávky. Nárok na oba typy nepojistných sociálních dávek se totiž nevylučuje.

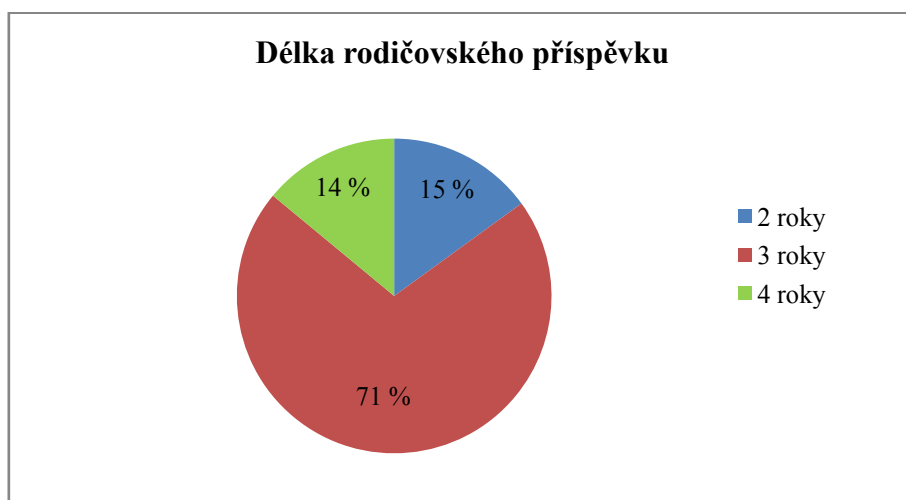

Obr. 3.13: Graf čistého měsíčního příjmu za rodinu

Z výše uvedeného grafu můžeme vyčíst, že největší zastoupení v oblasti příjmu má 20 000 Kč a více, konkrétně tuto výši uvedlo 61 (55,4 %) respondentů. Nutno podotknout, že zkoumaný příjem zahrnoval všechny pobírané dávky. Méně než 8 000 Kč pobírá 12 (10,9 %) dotazovaných, 20 (18,2 %) osob má čistý příjem v intervalu od 8 000 do 15 000 Kč a zbývajících 17 (15,5 %) respondentů uvedlo jako svůj příjem 15 001 až 20 000 Kč. V 11,8 % z těchto příjmů jsou zahrnuty i dávky pomoci v hmotné nouzi.

3.5.2.5 Rodičovský příspěvek

Poslední částí tohoto dotazníku byly tři doplňující otázky, které se týkaly pouze dávek rodičovského příspěvku. Z celkového počtu zkoumaných dávek měl rodičovský příspěvek největší zastoupení, konkrétně 100 (90,9 %) dávek. Otázky v této části byly zformovány tak, aby bylo možné z odpovědí usoudit maximální výši dávky nebo situaci na trhu práce v oblasti zaměstnávání matek na rodičovské dovolené. Délka rodičovského příspěvku je uvedena v grafu na obrázku 3.14.

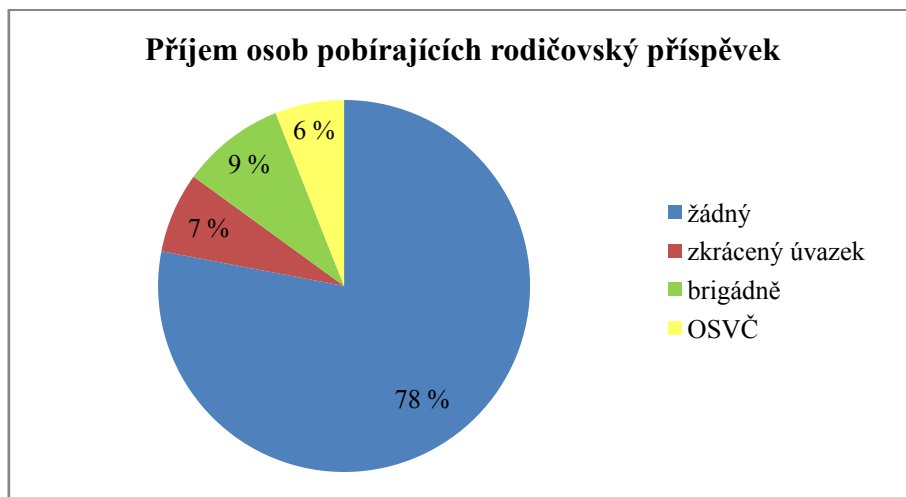

Obr. 3.14: Graf délky rodičovského příspěvku

Nejčastěji si dotazovaní zvolili délku pobírání rodičovského příspěvku 3 roky (71 %), z toho lze usuzovat, že 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu jednoho z rodičů (toho s vyšším příjmem) nepřesahuje částku 7 600 Kč a tudíž maximální výše dávky 71 % dotazovaných je 7 600 Kč. Dalších 15 % respondentů pobírá dávku 2 roky, to znamená, že mohou pobírat dávku ve výši až 11 500 Kč a 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu je vyšší než 7 600 Kč. Zbývajících 14 % nemělo možnost zvolit si délku pobírání a automaticky patří do nejnižší skupiny, kde po uplynutí prvních devíti měsíců pobírají dávku v částce 3 800 Kč.

Smyslem další otázky bylo zjistit, zda osoby pobírají rodičovský příspěvek více než 4 roky (v případě, že mají více dětí) a jak často se tedy vyskytují případy, kdy jdou matky hned po skončení jedné rodičovské dovolené na druhou. S kladnou odpovědí jsme se mohli setkat ve 20 % případů, dalších 80 % uplatnilo nárok na dávku rodičovského příspěvku jen jednou nebo s odstupem.

Poslední doplňující otázka a zároveň závěrečná otázka dotazníku pomohla objasnit, kolik z dotazovaných respondentů chce a je schopno si najít práci i na rodičovské dovolené. Názorně tuto problematiku znázorňuje graf v obrázku 3.15.

Obr. 3.15: Graf příjmu osob pobírajících rodičovský příspěvek

Ve velké většině případů (v 78 %) dotazované osoby nemají vedle rodičovského příspěvku žádné jiné příjmy. Pouhých 7 % pracuje na zkrácený úvazek, 9 % se zaměstnává samo a 6 % má možnost pracovat brigádně. Shrňme-li tyto poznatky, tak 22 ze 100 respondentů má možnost pracovat a pracuje. Není to mnoho, avšak bereme-li v úvahu omezené pracovní možnosti v Opavě, je toto číslo ucházející.

4 ZHODNOCENÍ

Množství státem vydaných peněžních prostředků, využívaných k financování dávek státní sociální podpory, je výrazně ovlivněno především legislativními změnami (v podmínkách nároku na jednotlivé dávky, valorizací životního minima), některými makroekonomickými ukazateli (míra nezaměstnanosti, míra inflace, výše minimální mzdy) a demografickými ukazateli (počet obyvatel - porodnost, úmrtnost, migrace).

Jako hlavní faktor spojený s výši vynaložených prostředků na SSP lze označit míru nezaměstnanosti. Čím více lidí je nezaměstnaných, tím více jich má nárok na sociální dávky (především ty, u nichž se testují příjmy) a jsou tak závislí na podpoře státu. Dalším zmíněným faktorem je míra inflace, ta ovlivňuje výši reálných mezd. Bude-li se inflace zvyšovat, bude docházet též ke zvyšování spotřebitelských cen.

Dávky SSP by měly být nastaveny tak, aby nedemotivovali lidi k práci. Pokud bude minimální mzda nižší než dávky, mnoho lidí nebude mít potřebu zajistit si finanční prostředky vlastním přičiněním.

Výše některých dávek je úzce spojena s výší životního minima. Valorizací životního minima dochází ke zvyšování dávek na základě skutečného vývoje spotřebitelských cen, aniž by se tyto změny musely promítnout do legislativy.

Výrazný dopad na změny v oblasti státní sociální podpory měla sociální reforma platná k 1. 1. 2012, kdy došlo k sjednocení procesu výplaty dávek do jediné instituce a tou je Úřad práce ČR. Tímto opatřením mělo dojít ke snížení administrativních nákladů spojených s výplatou dávek a také k lepší územní dostupnosti (všechny dávky na jednom místě). Stejnou reformou se měnila i některá ustanovení týkající se rodičovského příspěvku. Od ledna 2012 mají rodiče větší volnost při čerpání příspěvku a mohou pružněji rozhodovat o jeho výši a délce. Nárok na tuto dávku rodiče neztrácejí ani v případě, že dítě starší dvou let umístí do jeslí nebo školky (dítě mladší dvou let smí navštěvovat tato zařízení po dobu 46 hodin měsíčně). Cílem tohoto opatření je usnadnit rodičům návrat na trh práce.

Mezi další ukazatele patří vývoj počtu obyvatel, především tedy porodnost a úmrtnost. Zvyšováním porodnosti se zároveň zvyšuje počet vyplacených dávek porodného a rodičovského příspěvku. Toto tvrzení ale platí i obráceně, kdy zvyšování porodného a rodičovského příspěvku bude motivovat především mladé lidi zakládat rodiny (což je účelem státní sociální podpory). Naopak zvyšováním úmrtnosti se budou zvyšovat dávky pohřebního.

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat dávky SSP v konkrétních podmínkách města Opavy v jednotlivých měsících roku 2014 a lednu a únoru 2015. Jednalo se o dávky rodičovského příspěvku, příspěvku na bydlení, přídatku na dítě, porodného a pohřebného. Tyto dávky byly zvlášť posouzeny a následně srovnány z hlediska počtu vyplácených dávek a vynaložených prostředků ze státního rozpočtu na tyto dávky. Na základě analýzy byly vyhodnoceny tyto závěry.

Výdaje na dávky SSP se v Opavě v daných měsících pohybují okolo 31 000 000 Kč, což odpovídá zhruba 10 000 dávek měsíčně. Absolutně nejvíce v počtu vyplácených dávek bylo zaznamenáno u přídatků na dítě. Jedná se o dávku závislou na výši příjmu posuzované rodiny, z čehož lze odvodit, že necelých 5 000 obyvatel Opavy (což je asi 12 % z celkového počtu osob ve věku 15-64 let) má příjem nižší než 2,4násobek životního minima rodiny (pro dva dospělé s jedním dítětem do 6 let 18 504 Kč).

Počet přídatků na dítě je téměř dvakrát vyšší než počet dávek rodičovského příspěvku, na jehož vyplácení je ve zkoumaném období vynaloženo nejvíce finančních prostředků (měsíčně okolo 18 000 000 Kč, asi 58 % z celkových měsíčních výdajů na SSP).

Příspěvků na bydlení bylo ve sledovaném období vypláceno okolo 3 000 dávek v celkové výši přesahující 10 000 000 Kč. Nejméně jak do počtu, tak do množství vynaložených prostředků bylo zaznamenáno u dávek pohřebného. Velmi kolísající charakter měly dávky porodného, jejichž výše se pohybovala od 58 500 do 195 000 Kč měsíčně. Z těchto důvodů nebylo možné s jistotou určit, zda má změna v legislativě od roku 2015 (kdy došlo ke zvýšení hranice posuzovaného příjmu a bylo umožněno nárokovat si dávku i na druhé dítě) nějaký významný dopad na výdaje ze státního rozpočtu. Je velmi pravděpodobné, že se nová právní úprava této dávky projeví v Opavě až v následujících letech.

V rámci meziročního srovnání byla v lednu 2015 zjištěna tato fakta. Došlo k nárůstu výdajů o 2,3 %. Tento nárůst byl způsoben výrazným zvýšením výdajů na příspěvek na bydlení o 16,5 %. U výdajů na ostatní dávky byl zaznamenán pokles. V porovnání s prosincem 2014 se vynaložené prostředky na SSP zvýšily o 1,2 %, v porovnání s únem 2015 však byly nepatrně nižší, konkrétně o 0,7 %.

Výše výdajů, které byly vynaloženy na SSP v Opavě, činila v roce 2014 asi 1,04 % z celkových výdajů ve stejném roce v celé České republice. V těchto případech musíme brát v úvahu již dříve zmíněné skutečnosti a to, že na počet vyplácených dávek a na výdaje na SSP v Opavě má výrazný vliv jak počet obyvatel tohoto města (hlavně počet narozených dětí, který se od roku 2009 pomalu snižuje), tak především nezaměstnanost, která se

ve zkoumaném období pohybuje okolo 8,2 %. Míra nezaměstnanosti je vypočtena jako podíl dosažitelných uchazečů ve věku 15-64 let a celkového počtu osob ve věku 15-64 let.

Z výše uvedené analýzy vyplývá, že je Opava, co se týká státní sociální podpory, velmi stabilním městem. Nedochází zde k nějakým značným výkyvům ve výplatách dávek a je proto možné tuto výši očekávat i v dalších letech, nedojde-li k výrazné změně v legislativě.

Dalším dílčím cílem práce bylo zjistit, zda jsou lidé v Opavě spokojeni s výší pobíraných dávek. Ke splnění tohoto cíle bylo provedeno dotazníkové šetření, které bylo uskutečněno v měsíci únoru 2015 a které bylo zaměřeno pouze na osoby pobírající dávky státní sociální podpory s trvalým pobytem v Opavě.

Za pomoci dotazníku tak bylo vyhodnoceno následující. Z celkového počtu 110 dotazovaných pobíralo rodičovský příspěvek 100 osob, přídavek na dítě 31 osob, příspěvek na bydlení 32 osob, porodné 52 osob a pohřebné 2 osoby. Spokojenost s výší příjmů v podobě těchto dávek uvedlo pouhých 31 (28,2 %) respondentů, zbývajících 79 (71,8 %) bylo nespokojených. Se zmíněnou spokojeností pak byl hodnocen i výplatní termín dávek, čistý příjem domácností nebo třeba dávky pomoci v hmotné nouzi. Ve 103 (93,6 %) případech bylo zaznamenáno, že lidé dostávají peněžní prostředky z dávek ve výplatním termínu. Čistý příjem byl u 61 (55,4 %) domácností vyšší než 20 000 Kč měsíčně a v dalších 17 (15,5 %) domácnostech vyšší než 15 000 Kč. Na dávky hmotné nouze mělo z počtu 110 dotazovaných nárok pouze 11,8 %. Situace se tedy jeví jako příznivá, přesto je tak vysoké procento osob nespokojených s výší dávek.

Byl proveden rozbor vybrané skupiny domácností, které vykazovaly tyto společné znaky: dvě dospělé osoby, rodičovský příspěvek, jedno dítě a čistý příjem přesahující 20 000 Kč. V tomto malém vzorku (17 respondentů) byla přesto zaznamenána v 77,3 % nespokojenost s výší pobíraných dávek. Z tohoto příkladu je zřejmé, že převážná většina respondentů by chtěla vyšší rodičovský příspěvek i přes to, že je jejich příjem vyšší než 20 000 Kč. Navíc je výše rodičovského příspěvku volitelná a k tomu má rodič možnost si výši dávky každé tři měsíce změnit dle své aktuální situace.

Z celkového počtu 100 osob pobírajících rodičovský příspěvek je 73 % nespokojeno s výší dávek. Volba rodičovského příspěvku do určité míry závisí na příjmu rodiny a příjem rodiny zase závisí pouze na daných osobách. Pokud alespoň jednomu z rodičů lze stanovit rozhodný příjem, může si osoba výši dávky zvolit. Pokud však ani jeden z rodičů nikdy nepracoval, nemohou očekávat vysokou finanční podporu z pozice státu.

Z výše uvedeného by bylo možné navrhnout jako řešení sjednocení a zároveň zkrácení délky rodičovského příspěvku na jeden rok. Tímto opatřením by bylo možno zvýšit výplatu

dávek v jednotlivých měsících a zároveň by došlo ke snížení výdajů ze státního rozpočtu na státní sociální podporu. Uspořené finanční prostředky by mohly sloužit k rozvoji jeslí a jiných předškolních zařízení. Nedostatek kapacity v těchto zařízeních je totiž velkým problémem v celé České republice a stát by se měl především soustředit na tuto problematiku. Počet předškolních zařízení by měl též korespondovat s počtem narozených dětí. Zároveň by toto řešení ulehčilo matkám (případně otcům) vrátit se po rodičovské dovolené na trh práce a zaměstnavatelé by neměli takový problém se zaměstnáním potenciálních matek. Nemuseli by totiž čekat dva až čtyři roky, než se matka vrátí zpět na svou pracovní pozici.

U přídavků na dítě byla z dotazníku vyhodnocena nespokojenost z 80,6 % (25 osob). Bereme-li v úvahu podmínky, za jakých může být tato dávka nárokována a dále výši této dávky, lze s danou nespokojeností souhlasit. Přídavky na dítě by mohly být posíleny například v době, kdy dochází k vyšším výdajům, a to při nástupu dítěte na základní školu.

S příspěvkem na bydlení bylo nespokojeno 20 (62,5 %) respondentů, z toho 16 (80 %) žije v pronajatém bytě. Tuto nespokojenost lze vysvětlit například nedostatkem sociálních bytů v Opavě (především pro mladé rodiny s dětmi) a někdy i neadekvátní výši nájmu. Navíc je také jako příjem při posuzování nároku na dávku příspěvek na bydlení brán i rodičovský příspěvek. Ten sice má nahradit příjem jednoho z rodičů, avšak s narozením dítěte vzniknou rodičům další výdaje spojené s péčí o toto dítě. Proto by výše rodičovského příspěvku neměla být zahrnuta do příjmu při uplatňování nároku na příspěvek na bydlení. Stávající právní úprava tímto příliš nepodporuje mladé páry, aby zakládaly rodiny.

U výše porodného a pohřebného nebylo možné spokojenost posoudit, jelikož jde o jednorázově vyplácené dávky a dotazník předem nestanovoval dobu, ve které měli respondenti na dávku nárok. Mohlo jít tedy o dávky vyplácené i při již starých právních podmínkách. Vezmeme-li však v úvahu současnou právní úpravu porodného, lze považovat poskytnutí této dávky i na druhé dítě za velmi příznivou změnu, která by mohla do budoucna stimulovat rodiče k pořízení druhého dítěte. Současná úprava pohřebného již tak příznivá není, uvážíme-li, jaké jsou skutečné náklady na pohřeb a kolik nám přispívá stát v podobě dávky SSP.

Co se týká úpravy dávek SSP a tím snížení výdajů ze státního rozpočtu, je možné navrhnout, aby byly určité dávky posuzovány nejen podle příjmu rodiny, ale také podle výše úspor, jak je tomu například u některých dávek ve Velké Británii²⁰.

²⁰ U. S. Social Security Administration. Office of Retirement and Disability Policy. *Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2012* [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2012-2013/europe/united_kingdom.html

5 ZÁVĚR

Státní sociální podpora tvoří jeden ze tří hlavních pilířů sociálního zabezpečení v České republice. Smyslem SSP je přispět občanům k jejich zabezpečení ve státem uznávaných sociálních událostech. Jednou z takových událostí je podpora rodin s dětmi, na kterou se systém SSP zaměřuje především. SSP pomáhá rodinám krýt náklady zvýšené zejména přítomností osoby, která ještě není výdělečně činná (nezaopatřené dítě).

Státní podpora je od roku 1995 samostatně vyčleněna v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon prošel během let řadou změn, které měly přispět především ke snížení výdajů plynoucích ze státního rozpočtu. V současné době zákon o SSP upravuje celkem pět sociálních dávek. Dávky závislé na výši příjmu tvoří přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné, mezi dávky nezávislé na výši příjmu je začleněn rodičovský příspěvek a pohřebné. Ve třech případech jde o dávky poskytované zásadně rodinám s dětmi, ve zbývajících dvou jsou poskytovány nezávisle na této skutečnosti.

Dávky závislé na výši příjmu lze též nazvat jako dávky testované, adresné. Osoby, které žádají o dávku, musí v takových případech doložit příjem domácnosti. Podle toho se pak rozhoduje, zda žadateli nárok na dávku vznikne či nikoli. Dávkami nezávislými na výši příjmu jsou dávky netestované. Osobě zde vznikne nárok na dávku vždy, splní-li zákonem stanovené podmínky.

Rodičovský příspěvek je při současné právní úpravě rozdělen do tří kategorií (zrychlené, klasické a zpomalené). Rodiče si tak mohou zvolit délku a tím i výšku čerpání této dávky. Přídavek na dítě je poskytován ve třech pevných částkách podle věku nezaopatřeného dítěte (nejdéle však do 26 let věku tohoto dítěte), zároveň nesmí příjem rodiny přesáhnout 2,4násobek životního minima. Pro nárok na příspěvek na bydlení je opět nutné předložit příjem domácnosti, výše příspěvku je omezena normativními náklady. Porodné je poskytováno rodinám s nižším příjmem než je 2,7násobek životního minima, nově jej může čerpat rodič i na druhé dítě. Dávku pohřebného může dostat osoba, která vystavila pohřeb nezaopatřenému dítěti či rodiči nezaopatřeného dítěte.

Nad státní sociální podporou vykonává dohled MPSV. Veškeré dávky jsou od roku 2012 vypláceny krajskými pobočkami Úřadu práce ČR. Tímto je dosaženo nižších administrativních nákladů spojených s výplatou dávek a také je usnadněná územní dostupnost pro žadatele.

Jednou z podřízených poboček ÚP ČR je krajská pobočka v Ostravě s kontaktním pracovištěm v Opavě. Opava je ve srovnání s jinými českými městy malým městem. Počet

obyvatel zde nepřesahuje 58 000, nezaměstnanost se pohybuje okolo 8,2 %, průměrná mzda činí 12 000 Kč. Množství dávek vyplacených ve zkoumaném období činí zhruba 10 000 o celkových výdajích asi 31 000 000 Kč. Nejvíce je vypláceno přídavků na dítě, nejméně pohřebního. Co se týká vynaložených finančních prostředků na dávky, má největší zastoupení rodičovský příspěvek, který tvoří přibližně polovinu z celkového objemu vydaných prostředků na SSP v Opavě.

Spokojenost v oblasti dávek SSP je v tomto městě velmi nízká, jak ukazují data vyhodnocena z dotazníkového šetření. Téměř 72 % respondentů je s výší jimi pobíraných dávek nespokojeno i přes to, že 55,4 % osob uvedlo příjem rodiny vyšší než 20 000 Kč. Nejvíce jsou lidé nespokojeni s výší rodičovského příspěvku, u něhož zákon v zásadě umožňuje zvolit si jak délku, tak výši jeho čerpání.

K celkovému zvýšení spokojenosti s pobíranými dávkami se nabízí určitá možná řešení. Prvním z nich je zkrácení délky rodičovského příspěvku na jeden rok a zároveň zvýšení finančních prostředků poskytovaných rodičům na rodičovské dovolené. Tímto krokem by bylo možné docílit nejen větší spokojenost s výší pobíraných dávek, ale také zvýšení pracovních příležitostí rodiče po rodičovské dovolené (především žen). Jako další opatření se nabízí zvýšení příspěvku v době nástupu dítěte na základní školu. Posledním řešením by mohlo být vyjmutí rodičovského příspěvku z rozhodného příjmu při posuzování nároku na příspěvek na bydlení a zvýšení počtu sociálních bytů v Opavě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

Basic Indicators of Labour and Social Protection in the Czech Republic: Time Series and Graphs 2013 [online]. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs, 2014, [cit. 2015-03-26]. 56 s. ISBN 978-80-7421-077-8. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/19915/Zakladni_ukazatele_2013_aj.pdf

BŘESKÁ, Naděžda et al. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*. 14. vyd. Olomouc: Anag, 2012. 224 s. ISBN 978-80-7263-739-3.

HALÍŘOVÁ, Gabriela a Petra MELOTÍKOVÁ. *Praktikum z práva sociálního zabezpečení podle stavu k 1. 1. 2013*. 3. vyd. Praha: Leges, 2012. 176 s. ISBN 978-80-87576-42-7.

KAHOUN, Vilém et al. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2. vyd. Praha: Triton, 2013. 468 s. ISBN 978-80-7387-733-0.

KEPKOVÁ, Michaela. *Státní sociální podpora: (vznik a vývoj systému)*. Praha: Socioklub, 1997. 239 s. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-5-1.

KREBS, Vojtěch et. al. *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4.

PETRÁŠEK, Josef. *Sociální politika*. 2. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014. 140 s. ISBN 978-80-7452-033-4.

PRŮŠA, L., P. VÍŠEK a R. JAHODA. *Alchymie nepojistných sociálních dávek*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 280 s. ISBN 978-80-7478-528-3.

PŘIB, Jan et al. *Průvodce sociálními dávkami 2011*. Praha: BMSS-Start, 2011. 151 s. ISBN 978-80-86140-69-8.

SAXONBERG, Steven and Tomáš SIROVÁTKA. From a Garbage Can to a Compost Model of Decision-Making? Social Policy Reform and the Czech Government's Reaction to the International Financial Crisis. *Social Policy & Administration* [online]. 2014, č. 4, s. 450-467 [cit. 2015-03-29]. ISSN 0144-5596. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/spol.12070/epdf>

TOMEŠ, Igor et al. *Sociální právo České republiky*. Praha: Linde Praha a. s., 2014. 320 s. ISBN 978-80-7201-938-0.

TRÖSTER, Petr et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 290 s. ISBN 978-80-7400-473-5.

VESELÝ, Jiří et al. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Linde Praha a. s., 2013. 312 s. ISBN 978-80-7201-915-1.

Elektronické dokumenty a ostatní

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Databáze demografických údajů za obce ČR* [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: https://www.czso.cz/staticke/cz/obce_d/index.htm

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Metodika ukazatelů (nejdůležitější údaje)* [online]. [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xt/metodika-ukazatelu-nejdulezitejsi-udaje#podil_nezamestnananych_osob_na_obyvatelstvu_ve_veku_15_64_let

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Průměrné mzdy – 4. čtvrtletí 2014* [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2014-truea9fbwn>

Integrovaný portál MPSV. *O Úřadu práce České republiky* [online]. [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/upcr/oup>

Integrovaný portál MPSV. *Porodné* [online]. [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne>

Integrovaný portál MPSV. *Příspěvek na bydlení* [online]. [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni

Integrovaný portál MPSV. *Rodičovský příspěvek* [online]. [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp

Krajská hygienická stanice Moravskoslezského kraje. *Územní pracoviště Opava: Demografické údaje* [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: http://www.khsova.cz/01_aktuality/opava.php

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v lednu 2014* [online]. [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17426/davky_leden_2014.pdf

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v lednu 2015* [online]. [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/20495/davky_2015.pdf

Statutární město Opava. *Demografie* [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz/cs/demografie>

Statutární město Opava. *Geografie* [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz/cs/geografie>

Statutární město Opava. *Historie města* [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz/cs/historie-mesta>

Statutární město Opava. *Schválený rozpočet statutárního města Opavy na rok 2014* [online]. [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz/cs/schvaleny-rozpocet-statutarniho-mesta-opavy-na-rok-2014>

U. S. Social Security Administration. Office of Retirement and Disability Policy. *Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2012* [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2012-2013/europe/united_kingdom.html

ÚŘAD PRÁCE ČR, GŘ. *Zpráva o situaci na trhu práce v okrese Opava za rok 2014* [online]. [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/opava/analyzy/zprava_2014.pdf

ÚŘAD PRÁCE ČR, krajská pobočka v Ostravě. *Poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím*. Opava, 2015. MPSV-UP/14583/15/OP.

ÚŘAD PRÁCE ČR, krajská pobočka v Ostravě. *Poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím*. Opava, 2015. MPSV-UP/15875/15/OP.

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Zpráva o situaci na regionálním trhu práce okres Opava: Leden 2015* [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/opava/statistiky/koment_2015_01.pdf

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Zpráva o situaci na regionálním trhu práce okres Opava: Únor 2015* [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/opava/statistiky/koment_2015_02.pdf

Zákon č. 110 ze dne 14. března 2006 o životním a existenčním minimu. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-110>

Zákon č. 117 ze dne 26. května 1995 o státní sociální podpoře. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 31. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117>

Zákon č. 133 ze dne 12. dubna 2000 o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 39. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-133>

Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění. In: *Sbírka zákona České republiky*. 1995, částka 41. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155>

Zákon č. 187 ze dne 14. března 2006 o nemocenském pojištění. In: *Sbírka zákona České republiky*. 2006, částka 64. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-187>

Zákon č. 325 ze dne 11. listopadu 1999 o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 106. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325>

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
IS	informační systém
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MS Excel	Microsoft Excel
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
p.b.	procentních bodů
SocZ	sociální zabezpečení
SSP	státní sociální podpora
ÚP	úřad práce

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 7. 5. 2015

.....
Martina Cibulková

Seznam příloh

Příloha 1

Dotazník